

העלון לאברכי כולל בני הישיבות וכלל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים וישיבות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן גנה צ"ר אברהם ועקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

נפלאות מתורתך

"לא תקם ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אָנִי ה' ויקרא י"ח"

איתא בשבת ל"א א': "שוב מעשה בכניי אחד שבא לפני שמוא, אמר לו, גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה שכאני עומד על רגל אחת. דחפו באמת הבנין שבידו (מקל שהוא אמת אורך, ומודים בו אורך הבנין - רש"י). בא לפני הלל, גיירי. אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד (שעליך שנאו, לחברך לא תעביד) זהו הוא כל התורה כולה, ואידך (שאר דברי תורה - רש"י), פירושה הוא (דהא מילתא הוא, לדעת איזה דבר שנאו - רש"י), זיל גמור (כל תלמוד תודע - ערש"י)".

והנה כל הלומד מעשה זה, מתקשה להבין, מדוע כל התורה כלולה ביסוד של "דעלך סני לחברך לא תעביד", מה הקשר והשייכות ביני ללכ תרי"ג מצוות התורה.

ובאמת חשבי עמד בזה רש"י בביאור מפורט, בדרך הראשונה פירש: "דעלך סני לחברך לא תעביד. (משלי כ"ו י') יַעַךְ וַיַּעַבְדְּ אֶל פְּעֻזָּה, אל תעבוד על דבריו שהרי עליך שנאו שיעבור חבירך על דבריך". והיינו שכל התורה נכללת ביסוד זה, מהסיבה הפשוטה, שכונתו שיעשה רצון ה' וכל מצוותיו, ואחרי שמקבל על עצמו, כן נשאר רק ללמוד את התורה ולדעת את מצוות ה' ולקיימם.

ובדרך השנייה פירש רש"י: "לשון אחר, חבירך ממש, כגון גולה נגבה ניאוף רוב המצות". והיינו שהיות רוב המצוות המה מחלק שביני אדם לחבירו, על כן, אם אדם יתבונן מה שנאו עליו ואת זה לא יעשה לחבירו, הרי כבר הגיע לקיום רוב המצוות, ולאחר מכן נשאר לו רק ללמוד ולדעת את שאר המצוות ולקיימם.

ובעיקר שאלתו ובקשתו של אותו נכרי לפני שמוא והלל, שחפץ ללמוד את כל התורה כשעומד על רגל אחת, בפשוט מדובר שהיו שאלו והתעניין בתורה ומצוותיה וידע עליהם רבות, וכיצד עלה בדעתו שיוכל ללמוד את כל התורה כשעומד על רגל אחת.

זאת ועוד, שפשוט דברי הגמ' שבאה לשבח את הלל על הולדתו וסבלנותו לכל אחד גם כאשר הלא אמר דברים שאינם מתקבלים על הלב והושלך, וכפי שהגמ' מסיימת שם לאחר שמוביאה עוד משישים דומים: "לימים דוורנו לשלשן למקום אחד, אמרו, קדדונו של שמוא בקשה לטרודנו מן העולם, ענוונותנו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה". והרי הלכה פסוקה היא שאין מקבלים גרים בכל האופנים הללו (ע"י ש"ע יורה"ד ס' י"ח), ולכאורה צדקו מעשי שמוא, וכך ראוי לנוהג, ומדוע שמבחת הגמ' את הלל שלכאורה נהג שלא כדון שקיבל את אותם הגרים וגיירם.

ואפשר לומר שפשוט היה לגמרא שכל אותם גוים שבאו עם שאלתם ובקשתם זו כתנאי לגירתם, היה לאחר שהיכו בתורת ישראל ודינה הפרטית, רק דבר אחד היה קשה בעיניהם, על כן באו להתגייס עם התנאים שביקשו להציב, ושמוא עשה כדת שמיאן לשמוע לדבריהם, שכן היא ההלכה הליכות גרות, אלא שהלל בענוונותו וסבלנותו עשה להוכיח להם שאין כל חסרון במה שהוקשה בעיניהם, ועל ידי כך סובב שיעור החתקת תחת כנפי השכינה, וכפי שכחבו התוס' ביבמות ק"ט ב"ד ד"ה רעה: "יודע היה הלל בהם שסופם להיות גרים נגמרים כמו שעשה לבסוף" (וע"ע בתוס' שם י"ד ב"ד ד"ה לא).

ומעתה עלינו לברר ולבאר, מה היה טמון בשאלתו של אותו גוי שכבישק ללמוד את כל התורה כולה 'על רגל אחת', וכיצד תניישה דעתו בדברי תשובתו של הלל, שביכולתו התגייס והתקרב תחת כנפי השכינה ונאמר בזה דרכים רבים במפרשים, ונביא ויבא שאלת ביאור אחד על דרך הדרש'.

כשה נתן את התורה לישראל, כל אחד מהם אמר 'נעשה ונשמע' וקיבל על עצמו את כל התורה עם תרי"ג מצוותיה, וכתב בספר 'בית שמואל אחרון' (לרבי שמואל פאלקווינפלד זצ"ל אב"ד פוזנא, הודפס באוור דווארה תקס"ו), ונדפ"ח בירושלים תשל"ח, פרשת שמות עמ' נ"ו) בשם חכמי האמת, שמטרת ותכלית כל אחד משראל שיזכה לקיים את כל מצוות התורה כפי שיקבל על עצמו בסיני, אלא שלא שייך במציאות שיהיה אחד שיזכה לקיים את כל המצוות, שישנם הלכות שנאמרו וישנם הלכות שנאמרו ללוויים ולישראלים, יש מצוות שהמלך או הסנהדרון מחייבים בהם, ויש מצוות שרק הציבור מחייבים בהם, והנה חילוקי חייבים רבים. והאת מלבד המצוות שהנאמר על מצבים שונים, מצוות גירושין ומצוות יבום ומצוות השבת הגדולה וכמותם עוד הרבה, שרובם הם כאלה כלל לא מגיעים למצב כזה שיתחייבו במצוות אלו, ועל כן לא שייך במציאות שיהיה אחד שיזכה לקיים את כל המצוות התורה.

הדרך בה ניתן לזכות לקיים את כל התורה כולה, היא על ידי שהנשמה חוזרת כמה פעמים בגלגול, בכל פעם בגוף אחר, פעם בכחן ופעם בישראל וכן בשאר האפשרויות הנצרכות, ובכל פעם מקיים את המצוות שמחייבים בהם, עד שזוכה לקיים את כל תרי"ג מצוות כפי שיקבל על עצמו בשעת מתן תורה, וכפי שכחב רבי חיים ויטאל זצ"ל ב'עץ המצוות' (דף א' ע"א), שכל זמן שלא השלימו את קיום התרי"ג מצוות, אין לו תיקון עד שיתווך בגלגול. ודך נוספת בה ניתן לזכות לקיים את כל התורה כולה, היא על ידי שנמצאים במצב של אבהא ואתוה שלום ורעות ושם שאר בית ישראל, ובמצב נעלה כזה בו כל ישראל נמצאים בקירוב לבבות, נחשבים הם כאיש אחד, וכענין ערוב שכל ישראל יעריבו לו זה, ונמצא שכולם יחידיו וזכים לקיים את כל התורה כולה, והדבר מובא בהנהגתם באותה שנה שקיבלו עליהם את התורה, שע"נ כל העם יחדך, שקבלת כל התורה היא באופן ימי יחיד, שכולם יחד קיבלו עליהם את כל המצוות התורה.

עוד דרך בה יכול כל יחיד מישראל לזכות לקיים את תרי"ג מצוות, הוא בלימוד תורת כל המצוות, וכדרשת חז"ל בסוף מסכת מנחות (ק"י א'), שכל העוסק בתורה בפרשת קרבן מסוים, נחשב לו הדבר כאילו הקריב אותו קרבן, ולכאורה על הדבר ללמוד כל מצוה ומצוה, שהעוסק בתורתו, נחשב לו הדבר כאילו קיים מצוה זו. נמצא שכל אחד מישראל כאשר זוכה ללמוד את תורת כל המצוות, נחשב לו הדבר כאילו קיים את כל תרי"ג מצוות כפי שיקבל על עצמו.

ומעתה יתפרש שפיר 'על דרך הדרש' מעשה זה של הגוי שבא להתגייס, שעוד בטרם פנה להתגייס בירר והתעניין בכללי התורה והמצוות, והבין שאם מקבל על עצמו עול תורה, הרי שמתחייב בכל תרי"ג מצוות, והיות וידע שאין אפשרות של יחיד אחד לקיים את כל המצוות, ככל הראה שאל ובידו והשיבו לו שחודך לכך הוא על ידי שיחודך לעולם בכמה גלגולים עד שגיע ליד קיום כל המצוות, על כן בא לפני שמוא וביקש שגיירי על מנת שיקיים את כל התורה כולה 'על רגל אחת' (רגל היינו פעם, וכפשוטו 'שלשה רגלים'), שיקיימם במהלך ימי חייו אלו בעולם, בלא להצטרך להתגלגל שוב בעולם.

שמוא שמע את דבריו, דחפו באמת הבנין, שהרי הוא דבר שאי אפשר במציאות שיהיה, שאם ממאן לשב ולהתגלגל עד שגיע לשלמות, לעולם לא יוכל להיות בדרגה הגבוהה של מי שזכה לקיים את כל תרי"ג מצוות התורה, ועל כן נמנע מלייירו.

כאשר בא לפני הלל והציב בפניו תנאי זה לגיורו, הציבו הלל שיש דרך נוספת לזכות לקיים את כל תרי"ג מצוות, והיא 'דעלך סני לחברך לא תעביד', אם יונה באהבת ישראל כדת וכראוי, שיאבה את השני כפי שאוהב את עצמו, באופן כזה יזכה להיות חלק ממלך ישראל ויחשב כאיש אחד, וכך כשיבדו יזכה לקיים את כל תרי"ג מצוות התורה, וזה שהוסיף ואמר לו: 'זו היא כל התורה כולה', שבאופן כזה יזכה לקיים את כל התורה כולה.

ולאור פירושו זה של הבית שמואל אחרון, הוסיף לבאר בספר 'שמוח משה' (לרבי משה שטיבלים זצ"ל, אב"ד אוהעל, פרשת שמות, ק"י א' ע"ב, וע"ע ב'יב"ב לב' פרשת שלח דף ל' ע"ב וב'דברי יואל' פרשת מבדב עמ' י"ח), שראה בספר 'סמא דחיי' (רוש"י ח'), שכחב בספר החסיד מו"ה אברהם הכהן זצ"ל, ניתן לכאוב סבוב טעם ודעת את המשך דברי הללו שהוסיף ואמר לאותו אחד: 'ואידך', אם אתה מחפש דרך נוספת ואחרת בה תוכל גם כן להגיע למעלה זו לזכות לקיים את כל מצוות התורה: 'זיל גמור', לך ותלמד, והיינו שילמד את כל מצוות התורה, ולימוד זה יועיל להחשיב עבורו כל מצוה שלומד כאילו קיימה, וכך יוכל לקיים את כל תרי"ג מצוות שמבקש לקבל על עצמו בשעת גיורו (וע"ע בישומח משה שם מה שהקשה במהלך זה ומה שביאר באופן אחר).

לעילוי נשמת

הבחורה אהובה עליזה עזיזה ע"ה
בת תבדלחט"א מרת שושנה שתח"י
נלב"ע ט' אייר תשע"ב
תנצב"ה

פרשת אחרי מות - קדשים (בא"י) תשע"ח

שנה י"ב

מעניא דירחא

"א"ר חנינא, שמות חדשים עלו מבבל"

(ב"ר מ"ח, ט' ובע"י בירושלמי ד"ה פ"א ה"ב)

מה הטעם שנקרא חודש 'אייר' בשם זה?

כתב חידה
בתשובה שלימה שבת, הגם שכלל לא נכשלת.
את התוכחה הקשה ראיתי, ובעקבותיה לגנוז נתעוררתי.
בשלום נחשבת פורענות הריגתי, מפני שאת האסון הנוראי לא ראיתי.
מי אני?

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרש"י

חילוקא דרבנן

כתב (ויקרא י"ח ה'): "וּשְׂמַרְתֶּם אֶת חֻקֵּי וְאֵת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱדוֹם וְחֵי בְהֵם אֲנִי ה'". ופרש"י, "אֲנִי ה'. נאמן לשלם שכר".

מעשה רב

בבית הכנסת השכונתי מתפלל דרך קבע יהודי כהן קשיש לימים, אלא שלאחרונה תקפה עליו הזקנה ועמדו רגליו מלכאוב לבית הכנסת, הגם שמתגורר בבנין הממוד לבית הכנסת, שהמרחק ביניהם הוא כחמשה מטרים בלבד. קיימת מגוריו לבית הכנסת היעילה, שהתפלל עם הציבור ממקומו בביתו, כשחלון ביתו פתוח מול חלון בית הכנסת הסמוך, וכך זוכה הוא להצטרף עם הציבור לשמוע אל הרנה ואל התפילה. באחד הימים התפלל אהתפללים לראות את השכן הכהן הקשיש שהצטרף לכהנים שעמדו על הדוכן, וממקומו בביתו נעמד לברך את הקהל ב'ברכת כהנים'.

ר' ראובן לא ראה כל חסרון במעשיו אלו של השכן הכהן קשיש, אלא רק מעלה, שלמרות זקנותו המופלגת מוסיף והולך לתפוס עוד ועוד מצוות, והדבר היה פשוט בעיניו, שכפי שמצטרף הוא למנין התפילה ממקומו בביתו, שהרי הוא רואה את הציבור והציבור רואה אותו, כך יגול כעם לשאת את כפיו ולברך את ישראל.

ועצריך ביאור!!!

בין חידות

מה המשותף בין דין 'מעביר זרעו למולך', לבין דין 'עדים זוממים'.

מענינא דסדרא

"אמר רב עמרם וכו', לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה" (שבת ק"ט ב').
היאך נרמז בפרשתינו, הטעם שלא הוכיחו זה את זה?

משנת דבר

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, במה שנהגו להניח עשרה פתיתים לבדיקת חמץ, אם נכון הדבר לעשותו על ידי קטן.

הנה יש לדון בנידון זה מכמה פנים. ראשית, האם יועיל מה שהקטן אומר שהניח את הפתיתים בבית כדי שיוכל לברך לכתחילה על בדיקה זו, הגם שיעוד שכבר הקדימו וניקו את הבית ולאכאורה אין בו חמץ. שנית, האם הקטן יהיה נאמן לומר שהפתית שנמצא בשעת הבדיקה הוא זה שהוטמן והונח על ידו, ולא יצטרך לחוש שמדובר באחר ולהמשיך לבדוק את כל הבית הדק היטב עד בלי דאי, אחר שחזקתו שיש בו חמץ.

נאמנות הקטן בדרבנן אפילו באיתחוק איסורא

א] בענין זה תועלת נאמנות הקטן שהניח את הפתיתים בבית בכדי שיוכלו לברך על הבדיקה, לכאורה תלוי בנאמנות הקטן בדרבנן לכתחילה, שהרי כל דין בדיקת חמץ כשעושה ביטול על כל החמץ, הוא רק מדרבנן (כדמבואר בתוס' ריש פסחים ע"פ"י הסוגיא בדף ו' ב' ע"ש), והגם שהרמ"א בס' ת"ל"ב ס"ב כתב: "ונוהגים להניח פתיתו חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא ישתא, ברכתו בשטלה", וברכא בשטלה יש לחוש משום לאו דלא ישתא, אמר הרמ"א בעצמו בס"מ: "ומיהו אם לא נתן לא עכב, דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם ימצא". נמצא שכל הנחת הפתיתים אינה אלא מעלה בדרבנן, ועל כן לכאורה אין צריך לכל נאמנות בכדי שיוכל לברך על הבדיקה, שהרי אין נתינת הפתיתים מעכבת.

ב] ובעיקר נאמנות קטן לגבי בדיקת חמץ, כתב בשו"ע סי' תל"ז ס"ד: "בית שהחזק שאל בדקו המשכיר ואמרו אשה או עבד או קטן, אנו בודקין, הרי אלו נאמנים, והוא שיהיה קטן שיש בו דעת לבדוק...". אכן כתב שם ס"ק ק"י [בשם כמה אחרונים]: "אף דבדיעבד אם אמרו שבדקו אין צריך לחזור ולבדוק, מ"מ לכתחילה אין נכון לצוות לאילו לבדוק, שהבדיקה יש בה טורח גדול ויש לחוש שמא יתעצל".

ומבאר, שאע"פ שיתחזק איסורא דחמץ בבית, מ"מ אם קטן מביא שבדקו, נאמן. אלא שצריך להיות דוקא קטן שיש בו דעת לבדוק, והיינו קטן שהגיע לחינוך, כמ"ש במ"ב שם סק"ט. ושיעור זה של קטן שיש בו דעת לבדוק, בודאי לא מדובר בתינוק שיש לחוש שיפזר חמץ, שהרי כתב הרמ"א בס' ת"ל"ב סק"ד, שכשמניחים הפתיתים יזהרו שיהיה משומר ומעט התינוקות, ע"ש.

תינוק שנכנס לבית בדוק וככרו בידו

ג] עוד מצאנו חילוק בשיעור קטנות לגבי נאמנות קטן על חמץ בשו"ע סי' תל"ח ס"א, שכתב: "אבל אם תינוק נכנס לבית בדוק וככרו בידו, ונכנס אחריו ומצא פירוריו, אינו צריך לחזור ולבדוק שחזקתו שאכלו". וכתב במ"ב שם סק"י: "ודוקא באופן זה שמצא פירוריו, שר"ל"ג לבר ששאלו, אבל לא מצא פירוריו אין תלתול שאכלו, דאין ספק מוציא מידי ודאי חמץ וכי, ודוקא בתינוק שאין בו דעת, אבל ביש בו דעת נאמן לומר שאכלו כולו".

ובואר דגם חמץ שהיה ביד הקטן, ולא ראה גדול מה עושה הקטן, ויאלץ לא אפילו רגלים לדבר" מה נעשה עם החמץ, אם הקטן בשיעור שיש בו דעת, נאמן הקטן לומר שאכלו [ואע"פ שהבית היה בחזקת בדוק, לכאורה איתרע חזקתו כשנכנס התינוק וככרו בידו].

ומעתה יש לצדד בדקטן כזה שיש בו דעת בשיעור שנאמן לומר שאכלו, לכאורה פשוט שנאמן גם לומר שהצניע הפתיתים, שהסתברו ותנתן להאמין יותר בהצניעה הבודק ובל קל ביותר, מאשר להאמין שאכל את כל החמץ שהיה שיהא, ועל כן יש לסמוך עליו שרושם לנכון המקומות שבהם מניחים.

ונאמנות זו של הקטן על הצניעה הפתיתים עדיפה על בדיקה ומותרת גם לכתחילה, שבבדיקה לכתחילה אין לסמוך על

הקטן, וכאמור שיש בו טירחא גדולה וחוששים שמא לא יבדוק כראוי, מה שאין כן בהנחת הפתיתים שהוא דבר קל, יש לצדד לסמוך על הקטן לכתחילה, מה גם שלאחר הבדיקה יכול לספור את מנין הפתיתים.

ולפי"ז מסתבר לומר שגם לביעור חמץ של שריפת חמץ בערב פסח אפשר לשלוח קטן שיש בו דעת, שבדבר קל כזה בודואי יעשהו כדת ואין לחוש שמא יתעצל בזה, אלא שיש לזכור שעל הבעל הבית לעשות בעצמו הביטול.

סעם שאין להעמיד קטן לשומר במקום שיש חשש חימוץ

ד] והנה בשו"ע סי' תנ"ג ס"ח כתב: "ונוהגין לנקר הרחיים, משום דזימנין נתנו בהם תבואה לתותה לסולת... הגה, ואנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הרחיים לראות הם בעצמם לטחית קמחיהם", וכתב הרמ"ב שם בסקמ"א, בשם הרמ"א, שלא יושיב שם קטן לשומר.

וכתב עלה בגל"מ או"ח ס"ח ס' קנ"א: "וענין השמירה אחר הניקיון הוא שלא יטחנו תבואה לתותה, ולא יניחו שקים עם קמח זה על זה וכדומה. וגם שביביל דין לשמה. והנה זה שהחמירו בשמירת קטן מצד חשש חימוץ, לא מובן מה שאין הקטן נאמן, הוא דאף אם לא טחנה בה תבואה לתותה הוא רק דרבנן, וגם רק ספק דאפשר לא נתחמץ, ולמה שארתי יש עוד ספק שמא לא נתערב כלום, הוא הקמח מתבואה לתותה שודאי נערב בטל דעה לאח בלח, וכל החשש הוא שמא נתערב פירור מהצק שנתה מלחתותה שהוא רק ספק, וא"כ מאי טעמא לא יהיה קטן נאמן, דהא נאמן בדרבנן וכ"ש בספק דרבנן.

ולכן צריך לומר ששמתחמץ בקטן הוא רק מצד הדיון דלשמה. וזה אין מעכב, כי עיקר הדיון הוא שמירת משעת לישיה, וכן משמע במ"ב בשע"צ אות ס"ט, עיין שם. וגם אפשר שהחמירו לכתחילה שלא יושיבו קטן אלא גדול היודע קצת בדניים כדי שיעד להזהיר שלא יבואו לידי מכשול, אבל בדיעבד שהחויבו קטן נאמן. אבל בלא שומר יש לחוש שמא טחנו אז לתותה".

ולאור דבריו ניתן ללמוד, שאם בשמירה בקמח, אם לא מטעם דלשמה ומטעם להזהיר אחרים, די בשמירת קטן, אם כן דבר כל כמו הנחת פתיתין, שרק צריך לרשום הניחן, לכאורה לכו"ע לכתחילה אפשר למסור ביד קטן שיש בו דעת, ואדרבא שיראל קדושים ומזריזין את הקטנים במצות הפסח במה שאפשר שישתתפו בהמצוה".

העולה מן הדברים: גדר מנהג הנחת הפתיתים לבדיקת חמץ (אות א'). נאמנות קטן בבדיקת חמץ אפילו באיתחוק איסורא (אות ב'). נאמנות קטן בקיום מצוות דרבנן (אות א', ג'). קטן שנכנס לבית בדוק וככרו בידו מתי נאמן לומר שאכלו כולו (אות ג'). העמדת קטן לשומר במקום שיש חשש חימוץ (אות ד').

תשובה ליחלוקא דרבנן

בתשובה לשאלה, איך ליישב את מש"כ (ויקרא א' ג'): "אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבונו אל פתח אהל מועד יקריבו אותו לרצונו לפני ה' ופרשיו, תמים בלא מום". והלה כבר נאמר להלן (שם י"ב, י"ח-י'): "...איש איש מבית ישראל ומן הגר בישאלו אשר יקריבו קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' ללילה. לרצונם תמים... כל אשר בו מום לא יקריבו פי לא ירצונו יהיה תמים". היה שלללה התורה כל קרבנות עולה שצריכים להיות תמימים, ומדוע הוצרך בפרשתינו למעט מום לעולה.

איתא בתורת הכהנים (פרשת א' י"ב): "תמים. כשם שאם אינו תמים אינו לרצון, כך אם אינו קנינוי הזה אינו לרצון". ומבאר הר"ש שם: "שאם אינו תמים, אלא בעל מום, אינו לרצון, כדכתיבי קראי בפ' אמור אל הכהנים. כך אם אינו

ראויה לשבעה. א"ר אפילו בעינן שתהא ראויה לשבעה, מ"מ כיון דאיכא מצוה כל שבעה, הרי שגם כוית שני וכן כל אכילות מצה דפסח דוחה לא תעשה חדש (ובתוס' קדושין ה"ל מבואר לא כן, מדיכחמו ליישב בעיני אחר, וגם כתבו שגורו כוית דאשון אגט שני וכו'). אלא שזוהו רק אי נמצא דעשה דרשות דוחה ל"ת, ויש בזה דעות בראשונים, ואכמ"ל.

וע"פ ברש"י מדרש ר"ד סוכה ל"א ב' (ד"ה לאמיתם), שדייק בשיטת הרמב"ם דיש מיתת מצות מצה כל לילה האשון, אף לאחר כוית ראשון משום קראי דבערב תאכלו מצות".

7. ואמנם יל"ע, דהא לגבי שאר הימים לא הוי 'בעידניה', והיאך ידחה מצה דליל ט"ו לשאר הימים, הי"ל בחדושי ה"ר"ם בחשך דבריו שם שגמד בזה.

8. וכן ביאור רבים מרבותינו, כגון ר"א מגרמיוא בפירושו לאסתר (נוסח ב'), מובא בתוס' השלם אסתר ג' ז' א'. ניסין - על שם ניסים". וכן בספר קושית (לאחר מלמדי מורטובסו, וכן ר"א וכו'). אמנם עיין מש"כ רש"י שבו עשה הקב"ה ניסים לישראל. ועיי' מה שביאר בזה בספר בני יששכר (חודש ניסן שאמר א' אות ז' ס"ו). ועיי' עוד לקמן. והר"א מגרמיוא שם, וכן בנחשא א' המבאר (ראש ה' אות ז') - ניסין - בגמטריה ניסים" וכו'. וכתב מ"א, מנח"ב.

9. מה שהובא באות הקודמת הוא על שם העבר, וכאן - על שם ההווה והעתיד. 10. לשון הגמ' שם כך דב' (מתחיל גימור א'): "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משך חמץ דרב, כשם מששכנס אל מועטין בשמחה, כן ששכנס אדר מרבין בשמחה. אמר רב פפא, הלך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לשותמט מניה במיה דאבי מוליה, ולמיצי נפשיה באדר בדריא מוליה". ואם כן

לכאורה הדברים אמורים לגבי חודש אדר, ולא על ניסן. אמנם עיין מש"כ רש"י שם (עמוד א'): "מששכנס אדר. ימי ניסים היו לישראל, פורים ופסח". הרי שימי חודש ניסן הם הם בכלל ימי השמחה עליהם מדברת הגמרא, ולאכאורה חודש ניסן הוא הלאשין שגמלתה מוליה הטוב של חודש אדר ומשכח מן היא ניסין.

11. עוד כתב הר"א מגרמיוא שם: "ניסין - מתחיל ומסיים בו, כי הוכן במצרים

כענין הזה, אלא יש בו פסולים דרובע ונרבע, מוקצה ונעבד, אינו לרצון. וסמך מיעוטי דהנהו פסולי לתמים, שלא תאמר הני מילי לכתחילה, אבל דיעבד כשר, קמ"ל דהוי דומיא דבעל מום". ומתורץ לפי"ז שכל מה שהפסוק כתב כעין 'תמים' הוא להקיש שאר פסולין אליו, ולא שביביל לומר משום פוסל, שכן על זה סיגי בפסוק המפורש בפ' אמר.

ובפירושו בראש"ד על התו"כ שם כתב: "תמים יקריבונו וכו'. ובפר' אמור נמי הכי דרשינן, כל אשר בו מום לא תקריבו, לא תקדישו, ומהתם בלאו והכא בעשה". ומבאר הח"ח בפירושו שם: "אשמעינן דמצות עשה להקדיש תמימים ולא בעלי מומין, מלבד מה שיש על זה לאו, דאיתא בפ"א דתמורה (דף ו')".

וע"ע מש"כ בדברי רש"י ברא"ם, גזור אריה, ובפ"ו ר' משה אלמושינו לפרש"י עה"ת ועוד.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, כיצד יתכן שהשווא מים שלנו ראוי לו שישתה מהם.

המדובר הוא במי ששכח לשאוב מים שלנו סמוך לביהשמי"ש של יום ה' עבור אפיית מצות בליל מוצ"ש, אם הוא שואב את המים סמוך ובין השמשות של ערב שבת, או במי שרוצה להכניס את המים שלנו בבווקר השבת החמה, שבשני אופנים אלו ראוי לו שישתה מהם מעט. דכתב הרמ"ה בשו"ע סי' תנ"ה ס"א: "כשחל פסח באחד בשבת, יש לשאוב המים השמורים את יו"ט, דאין שבת מכין ליו"ט... והוא הדיון אף האופין בליל יום טוב שני, אסורין לשאוב בין השמשות של יום טוב ראשון, דאין יום טוב מכין לחבירו, וצריכין לשאוב אור ליו"ד".

ומסיף הרמ"ב וכותב שם: "ואם שכח לשאוב בליל ה', יכול לשאוב בע"ש... אמנם, אם שכח להכין מבעוד יום, יכין בין השמשות ע"י עכ"ם, ויש שמתירין אפילו ע"י עצמו".

ועיי' בשע"ת סק"ג, שכתב: "ויש להקל להתיר לשאוב מים בע"ש אפילו אם כבר הגיע זמן בה"ש וכו'. ועיי' בבית יהודה סי' נ"ז, כתב ג"כ דמותר לשאוב ע"ש וכו', ועייין שם שאם הניחם תחת אויר הרקיע דשרי להכניסם בבווקר מפני החמה, ואין זה שלא לצורך וכמכין לחול, וכיון שראוי היום לשתייה, טוב שישתה מעט ממנו, ע"ש".

תשובה ל"מעניני סודרא"

בתשובה לשאלה, במה שכתב בפנים יפות (פ' וישלח, ל"ה י"ד) ע"פ המדרש (ב"ר נ"ה ז'), שמקום המזבח של עקידת יצחק, היה במקום מזבח הקטורת הפנימי. היאך ניתן להוכיח ע"פ פרשתינו, שהיה זה המזבח החיצון.

הנה נאמר בפרשתינו (א' י"א): "וַיִּשְׁחַט אֹתוֹ עַל יַדְּךָ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנֵה לְפָנַי ה'". ואיתא בשו"ע (או"ח סי' א' ס"ח): "יאמר עם הקרבנות פסוק וַיִּשְׁחַט אֹתוֹ עַל יַדְּךָ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנֵה לְפָנַי ה'". וכתב במ"ב שם (סק"ב): "וישחט אותו. דאיתא במדרש דכל מי שאומר פסוק זה עין, הקב"ה זוכר עקידת יצחק". ומקור הדברים בויק"ר (ב' י"א): "וישחט את בן הבקר וגו', ובאילו הוא אומר צפונה לפני ה'". אמרו, בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, והתנה הקב"ה ב' כבשיה, אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכל כך למה, שבשעה שהיו ישראל מקריבין תמיד על גבי המזבח וקורין את המקרא הזה צפונה לפני ה', זוכר הקב"ה עקידת יצחק". וכענין זה איתא בתנא דבי אליהו (פ"ו אות ו').

ב' מכות, ונתלה המן על עץ י' אמה. ניסין - בו יבא יו"ט". וביאור דבריו, 'הוכן במצרים ב' מכות' - על פי הנאמר בהגדה של פסח (מובא גם בכמה מדרשים) בשיטת רבי עקיבא, שכל מכה מעשרת מכות מצרים היתה של חמש מכות, והן החמישי מכות [נקבא, וכן מבוואר יותר במדרשים ולאשילוק באיזה יום מכות שקדמו לו].

נ'תלה המן על עץ י' אמה" - שהרי תליתיו של המן היתה בחדש ניסן, כנראה מיתת חמץ גמולת מיתה, וכן מבוואר יותר במדרשים ולאשילוק באיזה יום בדיוק נתלה, ועיי' מה שכתב בזה בארוכה בגליון פ' - תשובות לציוור פורים תשס"ט, אות ב'.

י"ג - בו יבא יו"ט" - יזון הוא אחד משמותיו של המשיח, כפי שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח ב'): "דבי רבי ינאי אמר, ינון שמו, שנאמר (תהלים ע"ב י"ז), יהי שמו לגוֹלֹם לְפָנַי שִׁמְשׁוֹ יְזוֹן שְׁמוֹ". וכפי הנראה כוונת הר"א מגרמיוא, שניסן בגמטריה יזון, על פי המפתח הקטן בו האותיות סמ"ך רי"ו שונות בעברך [יהינין שאין מתחשבים בעשרות או במאות אותן מייצגת האות, אלא במספר הבסיסי, ולפי זה, דורמגא, האותיות דל"ת מ"ם תר"י - שונות כולן ל"ד]. וזה על פי דברי רש"י (ראש השנה ל"א א', בדעת רבי יהושע): "בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל".

12. כפי הנראה פירש תיבת 'מתנוססות' כמו 'מתנוצצות', מלשון נוצצות אור. אמנם המפרשים על הפסוק שם פירשו מלשון נס ופלא, או מלשון הבהבה כמו נס ודגל, ולא מצאתי מי שפירש כמו הר"א מגרמיוא. אמנם רמז לדבר נמצא ברש"י על הפסוק (תהלים ז' ז'): "יבנים אפרימי מי קראנו טוב סוף עלינו אור פניך ה'", כדכתיב: "סה עלינו. והם עלינו לנס את אור מנך, לשון רש"י (עניינו ס"ב ז') הקימו נס, (שם מ"ט כ"ב) קרימו נס. ל"א, נסה עלינו - רפנבל"ד בלעז, כמו (זכריה ט' א') קרימו נס. ומי שפירש 'מתנוססות', ופירשו מתנוססים ביאור עליו זה - 'להתנוצל'. אם כן אינן חז"ל הדברים, הרי שרש"י מפרש תיבת 'מתנוססות' כמו 'מתנוצצות' (שלא כפירושו על הפסוק בזכריה), ומצאנו חבר להר"א מגרמיוא.

- ובכל מצוות שאין מעכב לעשותן בגדול משום וכדומה, מצינו שנהגו להקל ע"י קטנים, וכגון במשלוח מנות ששולחים ע"י קטן, ועש"ת שבת הלוי ח"ג או"ח ס"י פ"ו, שמביא מחידושי חת"ס גיטין כ"ב ב', ובכל מקום שאין דין שהשליח יהיה מכותו, אלא רק יש עיני שיעוד הדבר למי שנשלח עברו, כשר לעשותו ע"י קטן, ושולכן נהגו לשלוח מנות ע"י קטן, ע"ש. וצ"ל שכיון שהוא בר דעת, נאמן לומר שיעשה השליחות, ולסמוך שקיימו מצות משלוח מנות אינ"פ שלא ראה הגדול שיעשה השליחות. וע"פ מה שכתב בזה בשו"ת חקת יעקב הנדמ"ח או"ח סי' רל"ד, רל"ה. ועיי' בב"ב פ"ז ב'.
- והיינו גור ליום י', ולא אור ליום ה' כפשוטו הלשון הרגיל אצלינו, וכפי שכתב שם הבאר היטב בסק"ד: "לכן ישאבו בליל ה' השליחה ליום י'...".
- היינו דקשה ליה להמדרש, למה לגבי האיל נזכר שיהא 'צפונה', ואילו לגבי בן הבקר (לעיל ג'), ולא נזכר שיהא צפונה וכו'.
- מה שנתבאר בזה בתשובה למעניני דחובנא: "מתנוססות גר"ל" מ"טות תשע"ד.
- ואמנם בקדושת ב"ה א' נחלקו אם יש חילוק אחר שיש מדי בביתא לארץ, ולמ"ד שלא נאסר מזה, הגם שמבואר שם בגמ' שנסתפק מה'מן שביבטליה, אבל לכך מצה היו צריכין לאכול כוית דגן דוקא, ועל כרחך שאכלו מן החדש, שהרי עדיין לא נאסר להם. אבל למ"ד שכבר נאסר מקודם לכן, הרי שלא יכלו לאכול אף כוית מצה דמצוה, אם לא למ"ד דעשה דוחה ל"ת, כמבואר בירושלמי שם.
- ובתוספות שם (ד"ה אקרו), משמע דלאידך מ"ד דאין עשה דמצה דוחה ל"ת חדש, א"כ באמת לא קיימא אף מצות מצה, ומשום דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור. א"י גיוריה מיהא ראשון אטו עיני טעני, רש"י.
- וכעין זה יש שביאור דחלקה ה' דמצות מצה הוא משום 'שבעת ימים מצות תאכל', דאיכא למ"ד דכל שבעה ימי מצוה באכילת המצה (וכדעונו מנח"א, והיא תולדה ממצוה גמולת מיתה). וא"כ הגם דמשת"ל 'בערב מצוה' בגיטין שכתהא ראויה לשבעה, אבל משום אידך מצוה דשבעת ימים וכו', א"צ שתהא

ולכאורה משמעות הדברים, הדמיון החיצוני שעליו מקריבין קרבות הני"ל, הוא היה מקום המזבח שעליו נעקד יצחק, ולכן בהקשר עליו בהזכרת קרבן זה, יש זכרון לעקידת יצחק.

ואולם יש להבין עדיין, מה ענין בצד 'צפון' דוקא, דמשמע שענין 'צפונה' הוא מה שמזכיר עקידת יצחק, שזה כוונת המדרש דדוקא לגבי 'איל' נזכר 'צפונה', ולא לגבי בן הבקר.

ויעוין במשך חכמה כאן שביאר ע"פ מדרש, שאפרו של יצחק 'צפון' לפי הקב"ה, והיינו לצפונה' מלשון 'צפון' (ולגבי בן הבקר אין אפר צפון, שכן הוא מזכיר חטא העגל, עיי"ש).

ואמנם יעוין במהרי"ל דיסקין בפרשתינו כאן, שביאר בענין אחר, הדנה היה ששחיתת הקדשים אינה על"ג המזבח עצמו, מ"מ מלפנים הם המנהג שהיו שוחטים על"ג המזבח, כמו שבאמת עקד אברהם את יצחק על"ג המזבח על מנת לשוחטו עליו, אלא שצטווה שלא לשלוח בו די, ומצא את האיל, ועדיין לא הוריד את יצחק מן המזבח על מנת לשחוט האיל תחתיו על"ג המזבח, וזאת משום שהיה חושש למצא איהו פסול באיל, ולכן השאירו ליצחק עקוד על"ג המזבח, ומתוך כך שחט את האיל למטה לצד המזבח בצפונה, ולכן אתי שפיר למה דוקא לגבי האיל נזכר עליו שחיתתו ב'צפון', היינו משום ששחיתת אילו של יצחק היה לצד צפון המזבח.

ועכ"פ מבואר מכל זה, שעקידת יצחק מתיחס למזבח החיצון, ולא למזבח הפנימי.

ובעיקר דברי הפנים פיתו הני"ל בשם המדרש, דמקום המזבח יצחק היה במקום מזבח הפנימי, ל"ע עוד, דמשמעות המדרש שהביא שם, ה"כונה רק שנעשתה העקידה בהר המוריה, שנקרא כן ע"ש הקטורת, אבל אין מבואר בהדיא שנעשתה העקידה במקום מזבח הפנימי ממש.

תשובה ל"מעניני דפיסחא"

בתשובה לשאלה, איזה דבר שיטתו מכלל, ואין עובר עליו בכל יראה ובל ימצא, וס"ג צריך לבערו ביעור חמץ. כתב הרמ"א בס' תמ"ה וס"ג בשם מהרי"ל: "ואם לא מצא חמץ כשדבק, ישרוף הכלי שלקח לבדיקה, כדי שלא ישכח חובת ביעור". מבואר שיתכן דבר שאינו חמץ כלל ואין עובר עליו בשום איסור, ואעפ"כ יש עליו לבערו מדין ביעור חמץ, כדי שלא ישכח אצלו מצוות הביעור.

תשובה ל"מעניני דמועדא"

בתשובה לשאלה, איזה מנהג בפסח ו"א שטעמו משום שהוא ראש למועדים".

הנה ידוע המנהג דאכילת ביצים זכר לחורבן, לביל פסח, וכמשי"כ הרמ"א (או"ח תע"ו ס"ב): "נוהגים בקצת מקומות לאכול בטענה ביצים, זכר לאכילת. ונראה לי הטעם משום שליל השערה באב וקבע בליל פסח. ועוד, זכר לחורבן שהיו מקריבין קרבן פסח" (וע"ע בס' תע"ג ס"ד דהביצה היא זכר לחגיגה, וכן ציין בהגר"א בס' תע"ו שם).

והנה יעוין בתורת חיים ב"ב ס' ב' (ד"ה מאי), שנתן טעם אחר למה נהוגין זכר לאכילת בליל פסח, שכתב: "דברי תורה כפטיש יפוצץ סלע כן מתחלק לכה ניצוצות, ונראה דהך קרא (ע"ג ראש השנה), רמז נמי למה שנוהגין בליל פסח לאכול ביצים זכר לחורבן, כמש"כ בשו"ע, לפי שהמועדות לשמחה ניתנו, כמו שנאמר 'ושמחת בחגך', והי המצות הוא ראש לכל המועדות בחדש החשוון, וזה שאמר אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, שאעשה זכר לחורבן ב'ראש כל המועדות'. אי נמי, לפי שחייב האדם לביל פסח להיות שמח וטוב לב ולהראות כבוד עשרו דרך שמחה וחירות יותר מכל השנה, כמש"כ הפוסקים, ולפי שהמנהג להעלות הביצים בלילה ההוא בראש כל התבשילין, לכן קאמר אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

ומבואר, שיש טעם נוסף למנהג אכילת ביצה בליל פסח, וכענין שהנחו בשמחת חתן לעשות דבר זכר לחורבן, משום

קרא דאם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, דהכא נמי חג הפסח שהוא ראש לשמחת המועדות, יש בענין הנהוג בו דבר שהוא זכר לחורבן.

תשובה ל"מעניני דמצוותא"

בתשובה לשאלה, בהא דמצווה לגבי סוכה ד"א דבעינן שתהא ראויה לשבעה, ו"א דגם במצה בעינן שתהא ראויה לשבעה. היכן מצוי שאף במצה שאינו ראויה לשבעה יוצאין בה.

הנה יעוין בירושלמי הלך פ"ב ה"א, דמבואר שם לדעת ר' יונה, דיוצאין ידי חובת מצה אף באיסור 'חדש', משום דאתי עשה דמצה, דרוחה לא תעשה ל'חדש'. ואע"פ דהוי לכאורה מצה שאינה ראויה לשבעה, שהרי אלו הוי לית לאכול אלא כזית ממנה, שהוא מצות עשה, אבל לאחר כית ראשון שוב אסור לאכול ממנה, וא"כ אינה ראויה היא לשבעת ימי ההג, כן הקשו כמה אחרונים.

ועי' במנ"ח מצוה ל' (אות י"ג, ד"ה ובעיקר) והביא שם שכן הקשה גם בטעם המלך על הרמב"ם פ"ו מהל' חו"מ ופ"ג מהל' נדרים, ותייר, דמכיון שהדבר בפלוגתא אי בעינן במצה שתהא ראויה לשבעה, א"כ שמא חך מאן דאמר בירושלמי, סבידא ליה מ"מ דלא בעינן במצה שתהא ראויה לשבעה. ובמנ"ח שם כתב שכן הדין נותן דלא בעינן גבי מצה שתהא ראויה לשבעה, דכיון דרק כזית ראשון מצוה, וכל שבעה הוא רשות גמור, א"כ מה ענין רשות למצוה, הא ל"ה דשבביל המצוה התיירה התורה, ובשבביל רשות לא התיירה התורה לאכול דבר איסור, דרק דבר שמצוותו כל שבעה מסתבר דבעינן שיתקיים דבר שראוי לקיים בו המצוה כל זמן מצוותה, וא"כ יתכן דלמ"ד דבעינן ראויה לשבעה עיניה משום דס"ל כמ"ד דאיכא מצוה כל שבעה, וכמש"כ בפנ"י פסחים כ"ח ב' (ד"ה בשעה) לדעת ר' שמעון שם, אבל לדין דרק לית ראשון חובה ושאר ימים רשות, באמת א"כ שתהא ראויה לכל שבעה.

ועי' בשו"ת ד' אלעזר (לרבי אלעזר הלוי הרווויץ זצ"ל, נכד בעל ההפלאה ועוד, ס' י"ח), שהאריך בזה, וכתב ליישב, ד'חדש' לא מקרי אין ראוי לשבעה כיון דלא אסור אלא עד הקרבת העומר, אבל ברוב מי חתג הוא מותר, וכח"ל לא חשיב 'אין ראויה לשבעה', וכענין זה כתב בשו"ת תורת אור"ח ס"ו מ"ג, וכן בקהלות יעקב קדושין ס' ל"ד (סק"ב בסופו).

עוד יעוין בספר זכר יצחק (מהגר"צ רבינוביץ זצ"ל רבב"ד פוניבז', ס' פ'), שכתב, דצנה בביצה ו'א מצוות, הא' לשם מצה משום 'בערב וטבלו מצות', והב' משום פסח ד'על מצות ומורוים יאלכוהו', וע"פ זה כתב בקהלות יעקב שם (ד"ה וזה יש לתרץ), ד"ל הא דבעינן 'ראויה לשבעה', היינו רק מצד 'בערב וטבלו מצות', אבל כפי חלק המצוה של מצה הנאכלת עם הפסח משום 'על מצות ומורוים יאלכוהו', לא בעינן שתהא 'ראויה לשבעה' (דמי למצה דפסח שני דקיי"ל ד'חמץ ומצה עמו בבית'), וזהו מיייל בירושלמי שם.

ויעוין עוד בשו"ת אבן שירא (להר"מ פירש זצ"ל, ח"ז, סוף ס' י"א), שתייר, דכוננת הירושלמי דע"י מצוה דמצה דליל ס"ו, באמת היא נדחה כל איסור חדש של כל שבעת הימים, כדי שתהא חשיבא 'מצה ראויה לשבעה'.

ובאמת שכבר קדם בכעין זה בחידושי הר"מ (קידושין ל"ח א', ד"ה אין נראה), שכתב: "דאם המצוה תלוי בזה שלא יצא בה עד שהיה מותר כל שבעה, ממילא יהיה מותר כל שבעה מטעם העשה דוחה, כיון דבלאו הכי לא יקיים העשה, שפיר הוי ראוי לשבעה ויוצא בה".

תשובה ל"מעניני דירחא" - חודש ניסן

שם החדש

שמו של חדש ניסן נזכר במקרא פעמיים, באסתר (ג' ז'): **"בחדש הראשון הוא חדרש ניסן בשנת שנים עשרה למלך אַחַשְׁוֶרֶשׁ המלך היווה הגדול לפני הקמ מיום ליום ומחמש**

הגם שנאסר עליו כל בשר מן החי, והארכיכו הראשונים והאחרונים לבאר סיטה זו, מה שייך ציווי נוסף, האם לעבור עליו בשני לאוין, או שנאמר כאן איסור שונה ואחר וביארו בארובה החילוקים ביניהם. עוד היתה שם שיתב יורה בן יהודה בן בתירא שאדה"ר לא נצטווה אלא על ל"ז בלבד, עיי"ש ארבע דבר, ואכמ"ל.

19. היינו שבו התחנן והוחל מצות מילה לשמונה ימים כעיקר המצוה, ואילו אצל אברהם, מילתו היתה לעת זקנותו בחיותו בן השבעים ותשע שנה, כמפורש בקרא שם, וכן שמעאל היה בן י"ג שנה בעת מילתו, והראשון שימול לשמונה ימים היה יצחק, כמפורש בקרא (בראשית ט"ד א'): **"ויקל אברהם את יצחק בנו יָסְמֵנוּ יָמִים כְּמִשְׁרֵי אֲתָנָה אֲתוֹ אֱלֹהִים"**.

20. כל הלשון שם, והוא ענין לשון המקרא בכמה מקומות שכתוב 'את' במקום 'אתה', וכגון (במדבר י"א ט"ו): **"וְאִם כִּכָּה אֶת עֶשֶׂה לִי"**. ומה שאמר שם לשון 'נצטווה', לכאורה צ"ל 'נצטווית'.

21. דומת דברי המדרש הללו שכל אבר ואבר אומר לאדם שיעשה בו מצוה וכל יום ויום מבקש מאדם לבל יעשה בו עבירה, מצאנו במקומות נוספים ובאופנים שונים שכל הבריאה מחזיקה את האדם לבל יעשה בעבירה ועון, וכגון בתנומא ב' צמא ב' (הובא בפרשת שליל התקלי' ס' א"ד, דא"ר, רמ"ח מצות עשה יש בתורה כמנין איביון שבאדם, ובכל יום יום צועקים על האדם, עשה אותונו שתחיה בזכותנו ותיאריך ימים. וס"ח מצות לא תעשה אמרת ימות החמה, ובכל יום יום שתחמה וזרחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם, גזרתי עליך במי שהגיע ימיו ליום הזה, לא תעבור בו את העבירה הזאת ואל תתריע עליך ואת העולם כלו לכף חובה...".

וכמדרשיה אין למד שר"י במכות כ"ג ב' בדרכת של כ"ג אברהם המובאת בגמ' שם: **"שיש אמות ושלש עשרות נאמרו לו למשה, שלש אמות ושלש עשרות חמש אמות: ומתקיים: ומאתי ימות החמה, ומאתי יארבעים ושמונה עשה כנגד איביון של אדם... ופרש"י שם: "רמ"ח מצות עשה. דכל אבר ואבר אומר לו עשה מצוה; וס"ח"**

לחדש שנים עשר הוא חדרש אדר". ובנחמיה (ב' א'): **"וַיְהִי בַחֲדָשׁ נִסָּן שָׁנַת עֶשְׂרִים לְאַרְתַּחשְׁתָּא הַמֶּלֶךְ יוֹן לִפְנֵי וְאַשָּׁא אֶת הַיּוֹן וְאַתְּנָה לִמְלֹךְ וְאָלָא יִהְיִיתִי רַע לִפְנֵי"**.

צורת כתיבת המלה וזהו לצורה המקובלת בינינו, ולא מצאתי שנסתפקו בה רבותינו.

ביאורים לשם החדש

א. מלשון 'נס', על הנסים הרבים שנעשו לישראל בחדש זה - במדרש שמות החדשים (מובא בתורה שלמה מבלויאים ב' פרשת בא ד') נדרש שם 'ניסן': **"ניסן - למה נקרא שמו ניסן שבו נעשו נסים לישראל, מכת בכורות ויציאתם ממצרים וכל המכות שחלו על המצרים בימים"**.

ב. מלשון 'נס', על שחדש זה מסוגל להיעשות בו נסים לישראל - בגמרא ברכות (נ"ו א') איתא: **"אמר ליה - רבא לבר הדיא פותר החלומות, אקריין הללא מצראה בחלמא. אמר ליה, ניסא מתרחשי לך"**. ופירש רש"י: **"הללא מצראה. הלל שאנו קורין בפסח. לפי שחלל אתה הלא הקרוי הלל הגדול, קורין לזה הלל המצרי; וניס מתרחשי לך. שעל ידי נסים נקרא ניסן, שעל כל צרה הבאה לישראל אומרים אותו על גאולתו"**. הרי שניסן הוא חדש המסוגל לנסים. **"כן כתב האלשיך על הפסוק (אסתר ג' ז') 'וַיְהִי בַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן הַזֶּה יוֹסֵף נִסְיָן': "הנה אומרנו החדש חדרש ניסן הוא מיתור, כי מי לא ידע כי חדש הראשון הוא חדש ניסן... [ויש לישב] אמר, ראה נא טפשות המן הרע הזה באיזה חדרש זדון לבו השיאו להיות דורש רעה על עם ה', בחדש הראשון, ולא ידע כי הוא חדש ניסן, לומר לו כי הוא מיתור מוכן ליעשות בו נסים, כשמו, ולהקדם בו מהקמים על ישראל וכמאמרם ז"ל (עי' תענית כ"ט ב', ועי' בהערה¹⁰) דמאן דאית ליה תיגרא בהדי גוי נצח"**.

ג. מלשון התנוצצות אור [סמ"ך מתחלף בצד"ל], על שם שהוא זמן האור לאחר החורף החשוך - כן כתב ר"א מגרמיזא בפירושו לאסתר (נוסח ב') **"כמו ובתוס' השלם אסתר ג' ז' ג'): "ניסן" - פשוטו - עת האור, וזאת (זכריה ט' ט"ז) 'מְתַנֻּסְסוֹת' ויש"**.

ד. מלשון התנוצצות וגובה [סמ"ך מתחלף ביו"ד], על שם המצאות השמש בחדש זה בגבהו של מזל טלה - כן כתב בספר לשון חכמים¹¹ (ערך ניסן): **"הוא החדש אשר התעצמו ורבו בו ניסי הבורא. וגם אז השמש הולך וגובה רש מזל טלה, א"כ שמו ניסן הוא מלשון התנוצצות ורוממות. דעיקר שם ניסן הוא לשון דגל וכלונס, כמו שנאמר (תהלים ס' ו') תִּתְּנֶה לִירֵאָיָה פֶסַח לְהַתְנוֹסֵס, כמו שפ' הרד"ק שם..."**.

ה. כמו 'ניצן', על שם האלנות המורחית בחדש ניסן בפרחי ובניצני הפירות - בספר מנחת לוח השנה (לחבר צבי כהן, עמ' תר"ג הערה ל"ד) כתב על שם 'ניסן': **"יש זה מזכיר את המילה 'ניצן' - צמיחה צעירה, כמו הניצן הקמינס (שיה"ש ו' י"א, שם ז' י"ג), או הניצנים נראו בקרין" (שם ב' י"ב)**.

תשובה ל"כתב הדיה"

מי אני: נח"י [בן למד"ה].

דמות הקשורה: רש"י ע"הפ (ויקרא ד' ב'): **"דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשֵׁי בְּיָד תַּחֲטֵּא בְשִׁבְעָה מַלְאכֵי מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ יְקַשְׁהָ מֵאֲחַת מִמֶּנָּה"**. ופרש"י: **"מֵאֲחַת מִמֶּנָּה. מִמְּקַטְת אֶחָת מֵהֶן, כְּגוֹן הַכֹּוֹת שֶׁבֶט שֶׁם מִשְׁמְעוֹן, וְכִי מִנְחוּר, דִּן מִדְּנִיאל"**.

מנין המצוות בציווי הושלם - שכאשר נח הצטווה על מצות 'אבר מן החי', הושלם בכך מנין שבע המצוות.

שנח נצטווה על מצות אבר מן החי, כאשר תלוי לו ה' לאכול את בעלי החיים, כמפורש בקרא (בראשית ט' א-ד'): **"וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת בְּנָיָו וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ... כָּל הָרֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ מִכָּכָה עֶשֶׂב נְתַתִּי לָכֶם"**

[מנות] לא תעשה. שבכל יום מהיריים עליו שלא לעבור".
ואף לאחר החטא עולה הדומם ומעיד על מעשיו של אדם, כפי שאמרו בתענית י"א א': **"...ושאם יאמר אדם, מי מעיד בי. אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר (בקהל ב' י"א), כִּי אֲבָן מִקִּיר תִּזְקַע וְקָפִים מִעַץ יַעֲנֶנּוּ..."** (עוד אמרו רש"י, ש'לדבי רבי שליא, שבי מלאכי השרת המלואים את האדם הם מעידי עליו. לרבי חידקא, נשמתו של אדם היא מעידה עליו. ליש אומרים, אבריו של אדם מעידי עליו).

ולא רק חטא בעצם מעטור לו החוטא, אלא אפילו אם אדם עשה מצוה שלא כדת עם חייך גוול, אותו החפץ מסקור עליו, דכאימת בפסיקתא דר"כ ז' ו', וכעיי"ז בפיק"ר ד' ה': **"...אדם לוקח לולב לזכות בו, אם היה גוול, הוא (הלולב) צווח לפני הקב"ה ואומר: 'הוא, חטום את, ומלאכי השרת אומרים, אוי לו לזה שנעשה סיניגורו קטיגורו"**.

ולענין לבוא תהיה תוספת זוהרה ושמירה לבל יכשלו באיסורים, שהחפץ בו יבקשו לעשות את האיסור, ויקח ויזהיר לבל ישלבו בו, דכאימת במדרש תהלים ב' ע"ג ד' (הובא בילקוט ירימה ט"ו): **"אמר ר' שמעון בשם ר' סימון חסידא, בעולם הזה אדם לוקח לקלות שבת (שבית), אין התאנה אומרת כלום. אבל לעית אדם הלך לקולקלת תאנה בשבת, וזאת צווחת ואומרת שבת היא בעולם הזה אדם הלך ומשמש מטתו נדה, אין מטתו מעכבתו. אבל לעית אדם רוצה לילך ואשתו נדה, האבן צועק ואומר נדה היא"**.

22. הנה עיקר הדברים המניינים כאן שעשו אותם אייתיני עולם, לא מצאנו שנצטוו עליהם להדיא, הדיקנן נצטווה אברהם על התפילה ועל המעשר וכו'. וביאור המפרשים שהיותו והנהגו כן, משמע שהיה דבר זה אכן בתורת מצוה, וצריך לומר שנצטוו בזה בעצמה ורק נאמרו הדברים לאחר מכן בתורה מסיני.

23. ויעיי"ש בהפסות הראב"ד שתייר, שכבר אברהם הפריש מעשרו, וכמפורש בקרא, שנתן אברהם מעשר מכל שלל מלחמת המלכים, למלכי צדק מלך שלם הכהן לוי, שהוא שם בן נח. ובכסף משנה ביאר שהרמ"ם לא הביא יראה מעשר

אֶת כַּל. אֶךְ בְּשֵׁר בְּנַפְשׁוֹ דָּמָו לֹא תֹאכְלוּ. וכפי שביארו ודרשו בפסוקים בסנהדרין ד' ט"ז ב': "אמר רב יהודה אמר א"ר, אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה, דכתיב (שם א' כ"ט-ל'), לֹכֵם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. וְלֹכֵל חַיֵּית הָאָרֶץ. ולא חית הארץ לכם (לכם ולחיות נתינת העשבים והאילנות ואת כל ירק עשב לאכילה, אבל לא חית הארץ נתונה לכם - רש"י). וכשבו בני נח התייר להם, שנאמר, כִּירָק עֵשֶׂב תֵּחַיְתוּ לֶכֶם אֶת כָּל (כירק עשב שהפקרתי לאדם לאכול, נתתי לכם מעכשיו את כל, אפילו בהמות וחיות - רש"י). יכול לא יהא אבר מן החי נוהג בו, תלמוד לומר, אֶךְ בְּשֵׁר בְּנַפְשׁוֹ דָּמָו לֹא תֹאכְלוּ. וברוך זו תר"ו. כיאר רש"י על הפסוק שם: "בְּשֵׁר בְּנַפְשׁוֹ. אסר להם אבר מן החי, כלומר כל זמן שנפשו בו לא תאכלו הבשר".

ומצהו זו התוספה על שיש המצוות שנצטווה בהם אדם הראשון, כדאיתא בסנהדרין ד' ט"ז א': "תנו רבנן, גביע מצות נצטוו בני נח", דינין, וברכת השם, עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, ואבר מן החי. ומבואר בסוגיא שם, שאדם הראשון הוא שנצטווה בהם²⁶, ומצוות הללו קראים בני נח, היות נח ובניו קיבלו אותן לקיים את כל השבע הללו, מה שאין כן בדורות הקודמים, שלא היו אלו שבע מצוות אלא רק שש מצוות.

הדברים מפורשים ומבוארים היטב בדברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות מלכים ה"א, שכתב: "ועל שדברי נצטווה אדם הראשון על ע"ז, ועל ברכת השם, ועל שפיכות דמים, ועל גילוי עריות, ועל הגזל, ועל הדינים, אף על פי שכולן הן קבלה בידינו ממשה רבינו, והודעת נוטה להן, מכלל דברי תורה יקאה שעל אלו נצטוו, הוסיף קצת אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, ונמצאו שבע מצוות..."

בו נתחייבו כל יושבי העולם - שבמניין שבע מצוות אלו שהושלמו בציוויו של נח, נתחייבו כל יושבי העולם וישראל בכלל, שכולם הם מזרע נח ובניו שקיבלו עליהם מצוות אלו.

שכל יושבי העולם נתחייבו בקיום שבע מצוות הללו, כפשוטו דברי חז"ל על כל הגוים שהם בכלל "שבע מצוות בני נח", והרגלים עליהם, ואף ישראל בכללם, אלא שהוסיפו עליהם במשך הדורות עוד מצוות, עד קבלת התורה בה ניתנו בכל תוספת שש מאות ושש מצוות, שיחידיו הושלמו ל"חתי"ג מצוות, כפי שמצאנו במקומות רבים, וכגון בפסיקתא דר"כ (י"ב), בחדש השלישי, א', הובא בקיצר במדרש משלי ל"א (ט"ו): "ו' יודה בר' שמואל פתח, (משלי ל"א כ"ט) רְבֹת בְּנֹת עֵשׂוֹ חָיִל וְאֶתְּ עֲלִית עַל כְּלָנָהּ. אדם הראשון נצטווה על שש מצוות, ואילו ה', על עבודה זרה ועל ברכת השם ועל הדינים ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל... נח נצטווה על אבר מן החי... אברהם נצטווה על המילה... יצחק חנין לשנת ימים... יעקב על גיד הנשה... יהודה על היבמה... אבל את²⁷ בניו נצטווה תרי"ג מצוות, מאתיים וארבעים ושמונה מצוות בעשה, ושלוש מאות ושישים וחמש מצוות בלא תעשה. מאתיים וארבעים ושמונה מצוות בעשה, כנגד מאתיים וארבעים ושמונה איברים שיש באדם, כל אבר ואבר אומר לאדם²⁸ בבקשה ממך עשה בי את המצה והזאת. ושלוש מאות ושישים וחמש מצוות בלא תעשה, כנגד ימות החמה, כל יום ימות אומר לאדם בבקשה ממך אל תעש בי את העבירה הזאת..."

ואף דברי המדרשים הללו התפרשו והתבארו בדברי הרמב"ם בפ"ט מהלכות מלכים ה"א, שכתב: "על ששה דברים נצטווה אדם הראשון... הוסיף לנח אבר מן החי... נמצאו שבע מצוות. וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם, בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה, והזאת התפלת²⁹ שרתית³⁰, ויצחק הפרש מעשר והוסיף תפלה והזאת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלת ערית, ובמצרים נצטווה עמרם בצמות יתירות³¹, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו".

מהחסידי הגדול שקדמני לא למדתי - שנח שנכשל ביין לאחר המבול בעת יציאתו מהתיבה, לא למד את הזהירות היתרה שצריך להשמר מן לבל להכשל בו, הגם שהיה לו ללמוד כי מאדם הראשון שהיה חסיד גדול וקדמו לנח שנים רבות.

שנח נכשל מיין לאחר יציאתו מהתיבה, כמפורש בקרא (בראשית ט' כ"ב-כ"א): "וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הַאֲדָמָה וַיִּשְׁע כַּרְסֵם. וַיִּשְׂתֵּי מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּב בַּתּוֹךְ אֶהְלֶה".

והיה לו לנח ללמוד מאדם הראשון שכל תקלתו היתה על ידי היין, ולא להכשל אף הוא ביין, כדאיתא בסנהדרין ע' א': "וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הַאֲדָמָה וַיִּשְׁע כַּרְסֵם. אמר רב חסדא אמר רב עוקבא, ואמרי לה מר עוקבא אמר רבי זכאי, אמר לו הקב"ה לנח, נח, לא היה לך ללמוד מאדם הראשון, שלא גרם לו אלא יין. מאן, דאמר אותו אילן שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה. דתניא, רבי מאיר אומר, אותו אילן שאכל אדם הראשון ממנו גפן היה, שאין לך דבר שמבאיו לילה לאדם אלא יין..."²⁵

ואדם הראשון שקדמו לנח, פשוט הוא, פשוט היה 'אדם הראשון', שה' בראו ראשון, ונח היה מזרעו, דור עשירי ממנו, כמפורש בקרא בבחיטוב, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, תנוך, מתושלח, שאלף ויטע כרם. ולידת נח היתה אחרי מיתת אדם הראשון, שהיה נולד בשנת אילף חמשים ושש לבריאת העולם, ואילו אדם הראשון מת מאה עשרים ושש שנה לפני לידתו, שהיה בן תשע מאות ושלושים שנה, כמפורש בקרא. (בראשית ה' ה').

וחסיד גדול היה אדם הראשון, כפי שאיתא בעירובין י"ח ב': "היה רבי אומר, אדם הראשון חסיד גדול היה, כיון שראה שנקנסה מיתתו על ידו, ישב בתענית מאה ושלושים שנה, ופירש מן האשה מאה ושלושים שנה והעלה דרוזי תאנים על בשרו מאה ושלושים שנה".

וממנו לא למד ההכם ששנה כמותי - שכפי שנח לא למד מאדם הראשון להזהר מהיין, אלא נכשל בו, כך גם שלמה המלך ההכם מכל אדם היה לו ללמוד מנח (ואף מאדה"ר), ומפני שלא למד ממנו, שגה כמותו ביין.

שלמה המלך היה ללמוד מנח (ואף מאדה"ר] להזהר מהיין, ומפני שלא למד ממנו, סופו שנכשל כמותו, כדאיתא בסנהדרין ע' ב', שבת-שבע אם שלמה הוכיחו על ששתה יין: (משלי ל"א א') דְּבַר־לְמוֹאֵל מִלֶּךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרַתּוּ אִמּוֹ. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, לנבואה שכפאתו אמו על העמוד, ואמרה לו, (שם ב') מַה בְּרִי וּמַה בַּר בְּטִנְי וּמַה בַּר דְּרָדִי. מה בְּרִי, הכל יודעים שאביך ארץ שמים הוה, עכשיו ארמור, אמו גרמה לו. ומה בְּרִי, כל הנשים של בית אביך כיון משתעבדות שוב אינן רואות פני המלך, ואני דחקתי ונכנסתי, כדי שיהא לי בן מזרז ומלווה. ומה בְּרִי, כל נשים של בית אביך היו נודרות, יהא לי בן הגון למלכות. ואני נדרתי ואמרת, יהא לי בן זרז ומבולא בתורה, והגון לנבואות. (שם ד') אֵל לְמַלְכִים לְמוֹאֵל אֵל לְמַלְכִים שֵׁתוֹ וְיָן וְלְרֹזְזִים אֵי שַׁכְּרָ. אֵל לְמַלְכִים, אמרה לו, מה לך אצל מלכים ששותים יין ומשתכרים ואומרים להם לנו אל. וְלְרֹזְזִים אֵי שַׁכְּרָ, מי שכל רוז עולם גלויים לו וישתה יין וישתכר, איכא אדמרי, מי שכל רוזני עולם משכימין לפתחו וישתה יין וישתכר. אמר רבי יצחק, מניין שחזר שלמה והודה לאמו, וכדכתיב (שם ב'), כִּי בָעַר אֲנִי מֵאִשׁ וְלֹא בִּינַת אֶדְסִי לִי. כִּי בָעַר אֲנִי מֵאִשׁ, וכדכתיב (בראשית כ"ז), וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הַאֲדָמָה. וְלֹא בִּינַת אֶדְסִי לִי, זה אדם הראשון".

והדברים מפורשים יותר במדרש משלי ל' ב': "כִּי בָעַר אֲנִי מֵאִשׁ, זה נח שקרא אש, שנאמר (שם ו' ט'), נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ. אמר שלמה, היה לי ללמוד מנח ששכר ביין ונענש עליו ונקרא צדיק. וְלֹא בִּינַת אֶדְסִי לִי, זה אדם הראשון, שלא היתה לו אלא אשה אחת והטתו, ואני נשאתי אלף נשים..."

אבי ואמי חמי וחמותי שמותיהם ידועים - ששמותיהם של אביו ואמו חמיו וחמותו של נח ידועים, ורובם אף נתפרשו בתורה, על כל פנים לדרשת חז"ל.

אביו של נח הוא לֶמֶךְ בן מֵתוּשֶׁלַח הַצַּדִּיק בן של חֲנוּךְ הַצַּדִּיק, כמפורש בקרא (בראשית ה' כ"ח-כ"ט): "וַיִּחַי לֶמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמָוַת אִישׁ וַיּוֹלֵד בֶּן. וַיִּקְרָא אֶת שֵׁמוֹ נֹחַ לְאַמֵּנוֹ. זֶה יִחְמְנוֹ מִמַּעֲשֵׂיו וּמַעֲשָׂוֹ דֵּינָיו מִן הַאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרְהָהּ".

אמו של נח היא²⁷ אֲשֶׁמוֹת בת אֲלִישׁוּעַ בנו השני²⁸ של חֲנוּךְ הַצַּדִּיק, כדאיתא בספר הישר (פרשת בראשית, עמ' כ"א, ד"ה בימים): "בימיהם... והיה למך בן שמונים ואחת שנים ומאה שנה, ויקח את אֲשֶׁמוֹת בת אֲלִישׁוּעַ בן חנוך דודו ותתור לו... ותתור אשת למך ותולד לו בן בעת ההיא לתקופת השנה, ויקרא מתושלח את שמו נח... ויגדל הילד ויגמל וילך בדרכי מתושלח אביו והיה יתם וישר עם ה'..."

חמיו של נח הוא²⁹ לֶמֶךְ בן מֵתוּשֶׁלַח, מזרע קֵיִן, וכדלהלן שנשא את נֶגְמָה בתו לאשה.

וכמותו של נח היא צֶלְה אשת למך [שהיתה מבנות קינן, כדאיתא בספר הישר³¹ שם], וכמפורש בקרא שהיה היתה גם נעמה בת למך (בראשית ד' כ"ב): "וְצֶלְהָ גַם הָיָה לָהּ אֶת תּוֹבֵל קִיִן לְטֵט כָּל חַרְשׁ נְחֹשֶׁת וַיְבָרְךְ וַאֲחֹת תּוֹבֵל קִיִן נְעִמָה".

ואף אשתי שמעשתי מעלותיה נלמדים - שאף ידוע שמה של אשת נח, הגם שלא נתפרש בתורה, שאשה זו מעלותיה נלמדים ממעשי נח.

שאשת נח לא נתפרשה בתורה בשמה, אלא רק נאמר עליה תואר 'אשת נח' בחמשת הפעמים שהוזכרה בתורה, וכדכתיב (בראשית ו' י'): "וַתִּקְמְתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְצָאתִי אֵל הַתֵּבָה אִתְּךָ וּבְנֵי וּבָנֹתֶיךָ וְנָשֵׁי וְנָשֵׁי בְנֵיךָ אִתְּךָ. (שם ז') וַיֵּאָדָּר נֹחַ וַאֲשֶׁתוֹ וְנָשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ אֵלַי וְאֶת הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַי הַמַּבּוּל. (שם י"ג) וַיַּעֲצֵם ה' הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם וְחַם וַיָּפֶת בְּנֵי נֹחַ וְאֲשֶׁת נֹחַ וַיְשַׁלַּח נֹשֵׂי בְנָיו אִתָּהּ אֵל הַתֵּבָה. (שם ח' ט"ו-ט"ז) וַיִּזְדַּבֵּר אֲלֵיהֶם אֵל נֹחַ לֵאמֹר, צֵא מִן הַתֵּבָה אִתְּךָ וּבְנֵיךָ וְנָשֵׁי בְנֵיךָ אִתְּךָ. (שם י"ח) וַיֵּצְאוּ נֹחַ וּבָנָיו וְאֲשֶׁתוֹ וְנָשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ".

ואשת נח היא נעמה בת למך וצלח, כפי שדרשו בפסוק (שם ד' כ"א): "וְצֶלְהָ גַם הָיָה לָהּ אֶת תּוֹבֵל קִיִן לְטֵט כָּל חַרְשׁ נְחֹשֶׁת וַיְבָרְךְ וַאֲחֹת תּוֹבֵל קִיִן נְעִמָה", כדאיתא בב"ר כ"ג ג': "וַאֲחֹת תּוֹבֵל קִיִן נְעִמָה. א"ר אבא בר כהנא, נעמה, אשתו של נח היתה. למה היו קורין אותה נעמה, שהיו מעשיה נעימים".

אכן נאמרה שם דעה נוספת החולקת: "ורבנן אמרי, נעמה אחרת היתה, ולמה היו קורין אותה נעמה שהיתה מנעמת בתוך לעבודת כוכבים". וכאורה נכטיה זו איתא בספר הישר (פרשת בראשית, עמ' כ"ד): "וילך נח ויקח אשה ויבחר לה נעמה בת חנוך, והיא בת חמש מאות ושמונים שנה, ונח בן תשעים ושמונה שנה וארבע מאות שנה בקחוהו את נעמה לאשה...". הרי שנעמה אשת נח, היא נעמה בתו של חנוך הַצַּדִּיק, אחות מתושלח אבי למך אביו³².

ומעלותיה של נעמה אשת נח נלמדים ממעשי הטובים של נח, שהיתה כמותו ראויה לו במעשיה, כפי שדרשו בפסוק (משלי ו"ט א'): "טוֹב רֵשׁ הוֹלֵךְ בְּתוֹם מֵעֵקֶשׁ שְׁפָתָיו וְהוּא כְּסִיל". ואמרו במדרש משלי שם: "כל מי שהולך בתומו בעוה"ז לפני בוראו, עתיד להנצל מדינה של גיהנם ועתיד לבא, שכן מצוינו בנח שמתוך שהלך בתומו נקרא צדיק... וכן מצוינו באברהם שהלך [בתום נקרא] תם... זכה לקנות שמים וארץ... שמים, שזכו בניו להנחיל את התורה שננתנה להם שמים. וארץ, שזכו בניו לפרות ולרבות כעפר הארץ. וכל כך למה, שבביל תמימות שיהיה בו, וכן את מוצא שם משלם ללכת בתום, הקב"ה זומן לו חלק כמותו, שכן מצוינו באברהם שמתוך שהלך בתום נדמנה לו שחר, וכן מצוינו שהלך בתום נדמנה לו רבקה, וכן בעיקב שהלך בתום נדמנה לו רחל ונאה בלהה וחלפה, כלם משפחה אחת, ונחלה אחת, ועליהן מפרש שלמה בחכמתו [טוב רש הולך בתומו מעקש שפתי ו הוא כסיל]". הרי שבזכות שנח חלק בתומו, זכה וה' זימן לו את נעמה אשתו שהיא חלק כמותו.

ועוד יתור מפורש שזנה במדרש שם ל"א א' (דבר אחר): "אֵשֶׁת חִיל מִי נִקְמָא. זה שאמר הכתוב (תלמיס ז"ב ט"ו), עוד ינובן שְׂפִיכָה דְשֵׁינִים וְרַעֲיָנִים יִהְיֶה, כנגד אברהם ושרה, שהיו שקולים כאחד בצדקה ובגמילות חסדים, והיו סימן טוב לעולם, כך אין מונע מן הצדיקים נשים כשרות שהוא מזוג להם, שכן מצוינו באשתו של נח שהיו שקולין מעשיה כמעשיו, לפיכך זכתה עמו ויצלה ממ המבול". הרי שמעלותיה של אשת נח נלמדים ממעשי הטובים של נח, שהרי שקולים היו מעשיה כמעשיו הטובים, ולכן יצלה ממ המבול³³.

לא היה נשמן לחורש... רבי יוחנן אמר... לא היה צריך קרא למימר, אלא נח זה ניחחו, ואן נחמן זה ניחמנו, אלא, בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון השליטו על הכל... כיון שפעת נח (היינו נולד - על במהר"ז), נח".

27. ועוד תוספת נאמרו בהיותה של אשת למך אם נח. וכפי שהביא רבינו מן הגר"ח קניבסקי שליט"א ב'למכסה עתיק: "נח. שם אמו, אשמוע בת אלישוע בן חנוך (סה"י). ואל שמה בת אנולי (מדרש כתי"ג). וי"א ברונוש בת ברכאל (בריש ס' תולדות אדם לח"ס אלמני, וכנראה אחותו העתיקו ממהיה מדרש)".

28. כדאיתא בספר הישר (פרשת בראשית, עמ' י"ח, ד"ה ואלה): "וַאלה תולדות בניו. ומתושלח ואלישוע ואלעזר ואלעזר בנים שלשה, ואחיותיהם מלכה וקנקה...".

29. ר' להאמר הלן שרדע בתו ב' כ"ג א', שנעמה אחות היתה, שהי' שמלך זה כלל לא היה חמיו של נח, אלא היה זה חנוך הצדיק, כדאיתא בספר הישר (פרשת בראשית, עמ' כ"ד): "וילך נח ויקח אשה ויבחר את נעמה בת חנוך...".

30. נח שנתן חלק מן האש ששם אביה שם אביו, ויתכן ודברות הקדמונים לא חששו לזה, ועוד יותר מסתבר לומר, שמאחר ולא מצא אשה אחרת הגונה לו, ונצטווה על ידי ה' ללכת אשה, ולא לחשי לאשה, ומכאן שראיתי באחרונים שימרו דבר, ולא מצאתי כעת ולא היה הזמן לראת הרבות בחימושים. והודיע מי שעמד בזה, נוהה לו אם יודעו להגדיל תורה ולהאדירה.

31. נח לא לסיסת הספר הישר, אשה זו כלל לא היתה חמותו של נח, אלא רק אמה של נעמה ותובל קין, וכדלעיל.

32. ולפי"ז עולה שבני נח היו מיוחסים אחר חנוך הצדיק משלשה צדדים, זקנם למך אבי נח נכדו, בני מתושלח בנו. וזקנתם אשמוע אם נח היתה נכדו, בני אלישוע בנו. ואגם שמה היתה נח טעם דון. ויתכן שמה אמו, ומכאן תאנה היה, שבדבר שקלקלו בו נתקנו, שנאמר (בראשית ז' ז'), וַיַּתְפָּרוּ עֲלֵה אֲנָהּ".

26. והטעם שקראו נח בשמו, ה' איתא ב"ר כ"ה א': "...שבועה פירא הקב"ה את אדם הראשון, השליטו על הכל, הפריה היתה נשמעת לחורש, והתלם נשמע לחורש. כיון שחטא אדם, מרדו עפרה לא היתה נשמעת לחורש, והתלם

זה, שהיה רק מהשלל במלחמה שבאותה שעה, אך לא מצאנו שעשיר את כל ממונו. ואילו הרדב"ז ביאר שהרמב"ם לא רצה לפרש כן, דהרי אין המעשרות נהוגות אלא בגידולי קרקע, ומעשר זה היה משלל המלחמה שאינו עיקר חיוב מעשרות.

24. ומה הן אותן מצוות שנצטוו עמרם ומה מקור דבריו הללו, כתב הכסף משנה שם: "מ"ש במצרים נצטוו עמרם, ע"ז הניח מיינו לה". ובע"ז כתב הרדב"ז שם: "לא נבחרא עם חס המצוות אבר נצטוו בהן".

וכמה מצאות כשרות וטובות אינה ה' לי בכתיבי הקדמונים, חלקם בספרים ידירים על הרמב"ם, שעמדו בשאלות אלו וחקרו את מקורו הטהור של הרמב"ם ולא מהה מצוות אלו. ראשון כלולם מהדבר הגופי המכונה (לתיב שלמה ב' אברהם אלמני וצ"ל, מרביני איזמר לפני קרוב לארבע מאות שנה, בעמ"ס יבין שהנוהל על הליכות עולם - כללי התלמוד), שכתב בפירושו על הרמב"ם שם, שמתוונע נצטווה עמרם, מהם ב'קום ועשה, ויאלו כל שבע המצוות שנצטוו בני נח, הם בשב ואל תעשה, ואף שבת שנצטוו ישראל במרה, היא בשב ואל תעשה, מ"ס דינים ששנצטוו שם, ממונהה היא על הטח משפט' ולפי דבריו של להוסף, אף כיבד אב ואב האומר שם, היינו בשב ואל תעשה, וצ"ל עד שכבר הקשה כן ב'קרבן אשה' (לרבי אליהו שמאע הלוי וצ"ל, מרביני ארם צובא, היונוה תקפ"א, הדמ"ח בתשמ"א ע"ז 'אהבת שלום'), שהרי כבר אמרו בקידושיא ששמונה יביתו הוא ב'קום ועשה', מאכליו ומשקה, מבליש ומכסה, מכניס מוציא. וכתב שמצא במהרה"ח בפרשת וואר שכתב שהכוונה כיבדו אר"א שנצטוו באותה שעה, הם הוא בשב ואל תעשה, כפי שאמרו ד"ר שטילר ארבע וירוקנו בפניו לים ואינו מלמול', ולכן לא יקשה הלכותו בברייתא בסנהדרין כ"ו ב', שעשר מצוות נצטוו ישראל במרה, שהמה ז' מצוות בני נח והוסיפו עליהם שבת וקיום וכיבוד אב ואב הכיורי את המצוות שנצטווה עמרם, הם היו מצוות דינין ועשה. ומבואר שלמה שמונה הללו נצטווה בהם עמרם, כי הם היו מצוות ב'קום ועשה', אך עדיין לא ידענו מקורו הטהור של הרמב"ם מהיכן למד כן, וגם

אזכור אה בני המשפחה ללימוד הפנאה עם פר"ל!

התעניין בחלקיה שעדיין אינו מכיר, לשמוח בחידוש שלא שמע מעולם, וכתוצאה מהתפעלות הלב יחרטו הדברים על לוח ליבו ויזכרו לעד, גם בלא חזרות מרובות, כפי שרוב בני אדם בקיאים בקורות דברי הימים שעברו, הגם שלא ערכו על כך חזרות, ובכל זאת זוכרים היטב כיצד התרחשו וסדר היותם, ומעולם לא נשמע על בני אדם שקוראים את העיתון וחוזרים עליו פעמים רבות, ורבים קוראים את הכותרות רק בדפדוף ובכל זאת זוכרים היטב את מה שאירע והיה, וזאת משום שהתפעלו מהדברים וחרטום בליבם ומוחם.

מעלה מיוחדת זו שיש בלב האדם במשיכתו לשמיעת חדשות, נטל יאיר ועשהו קרדום לחפור לעצמו את העמקים אליהם נפל וצנח. משיכתו הלבבית לשמיעת עניני המלחמה ולספרה לכל חבריו, גרמה לו שכמה פעמים ביום יצא מהישיבה אל ה'קיוסק' הסמוך והתעדכן אצל המוכר מהחדשות שנאמרו, ודי היה לו בשמיעת קצירת האומר בכדי שיבין את התמונה הכללית, ולאחר מכן לעדכן את כל חבריו בישיבה ממאורעות הימים האחרונים.

הגם באותה עת המידע שזרם בתקשורת – תשקורת, היה ברובו לקוי ואינו מעודכן, ובוודאי לא את כל האמת על הנעשה בשדה הקרב, ולו רק מהסיבה שנוצר הירות יתירה לבל ידעו האויבים ממה שקורה שהדבר יכול לסייע להם כיצד לשפר את פגיעותיהם רח"ל, בכל זאת קלט יאיר בחכמתו ותבונתו מה נכון ומה לא, ולפי זה העמיד את יסודותיו על המתרחש במלחמה ומידע זה סיפר והעביר לכל חבריו ומבקשי הידיעות שהלכו אחריו והתענינו בו לדעת מה נעשה בעולם.

המלחמה שנמשכה ימים רבים, כשכל עת היו בה אסונות וכשלים בהם נפגעו חיילים רבים רח"ל, הי"ד, הוציאה לחלוטין את יאיר מהלימוד, כשראשו ורובו מונחים בחשבונות המלחמה וסיפוריו, שאותם סיפר לרבים מהבחורים. שקיעתו בעניני המלחמה גרמה לכך, שפעמים רבות כאשר נודע לו על דבר רציני שאירע, לא היה מסוגל לעצור את שפתותיו ולנצור את לשונו, אלא באמצע הסדר היה מסוגל לפנות לקבוצת בחורים שעסקו בתורה, ולהפסיקם מדברי אלקים חיים ולספר להם את החדשה המרעישה ששמע, בלא לחשוש ממנת ה'גחלי רתמים' המיועדת לכל הפוסק מדברי תורה, כמימרתה המפורסמת של רבי לוי (חגיגה י"ב ב' ועוד): "כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין אותו גחלי רתמים".

הנהגות האומללה הזו של יאיר נמשכה לאורך תקופה ארוכה, בה ליבו נשבה בקסמם של סיפורי המלחמה, אותם חדשות מרעישות שהיו כמעט דבר יום ביומו, כשאליהם מצטרפים הסערות הפוליטיות שהתעוררו בעקבות המלחמה המתמשכת, וכתוצאה מכך היה לו חומר רב לספר ולספק לכל מבקש ואף לאלו שאינם מבקשים, שביטלם מתורתם ובלבל את דעתם ומחשבתם ממה ששמעו ממנו כמעט בעל כרחם.

*

הטביעה בבוץ הלבנוני נמשכה זמן רב ועלתה בדמים מרובים של מאות הרוגים ואלפי פצועים לאורך השנים הללו, וזאת מחמת המציאות הברורה שכל נסיגה של הצבא מחבלי הארץ שכבש וטיהר מפני המחבלים, תכבש מיידית שוב בידיהם וכך יוכלו חלילה להתקרב ולפגוע ביישובי היהודים הישובים בציון. אחד מהחללים הקשים של המלחמה, היה הגאון המופלג ומרביץ תורה לאלפים רבי יאיר ש"א, שבמקום שגדל כדת וכראוי לו, וביכלתו להיות ראש ישיבה גדולה ומרביץ תורה, נפל במלחמה הקשה הזו, והפך להיות בטלן ומבטל אחרים, כשכל עת ראשו ורובו בהבלי עניני העולם הזה, ומאבד את חייו להבל וריק בלא כל תועלת, אלא רק בכינוס ואסיפת עבירה ועוון, כשעיקרם הכשלת הרבים בביטול תורה ודיבורי הבל ורעות רוח.

השטן שראה במעשיו הללו את ייעודו בחיים, למנוע מבחור את עתידו המזהיר, עמל קשות להדיחו מהתורה ואהבתה, ועל כן לא העלילו ליאיר דברי המוסרים וההתעוררות שאמרו לו רבותיו. ליבו הפך לאבן וכלל לא שמע את דבריהם. ראש הישיבה התלבט קשות באותם הימים אם להמשיך להחזיקו בישיבה מפני

היות והיה לו את הכשרון והחוש הטבעי לעניין ולרתת את השומעים, כאשר הוסיף להשכיל לשפר את יכולותיו, התוצאה היתה שבכל מקום בו דיבר וסיפר את חדשותיו, רבים עמדו סביבו והתענגו לשמוע את דבריו וסיפוריו, ניתוחי ותחזיותיו, בכל דבר וענין.

בתחילה חשבו הוריו ומחכיו שמדובר ב'מחלת ילדות', שכלל ישיגדל תתמטע ותדעך, ויפנים אל ליבו את ההבל ורעות הרוח שיש בכל דיבוריו וסיפוריו הללו, וכנגדם ישקיע את ראשו ורובו בתורה ועמלה, וינצל את תוכנותיו הנעלות הללו להנות ולהתענג מכל חידוש בתורה, לבארה לאחרים בטוב טעם ודעת. אך ככל שעברו השנים בהם נהנה בכל עת מתשומת הלב המרובה שקיבל מחבריו, הוסיף להביל את ימיו בכל אותם מאורעות החולפות על העולם, שאין כל תועלת בידיעותו ובשיחה אודותם, ובמשך הזמן התמכר להנאה זו וכמעט שלא עסק בתורה.

בשנתו האחרונה בישיבה לצעירים, ראש הישיבה שוחח עמו רבות, כשמנסה להשפיע עליו ולהעמידו בקרן אורה זו תורה, כשמתאר לפניו את הסכנה הגדולה שבהנהגתו זו שמחמתה כמעט ואינו עוסק בתורה, ובמצב זה לא יצליח להתקבל לישיבה גדולה ראויה. דברי ראש הישיבה שיצאו מלב טהור ואוהב, יחד עם התפילות הרבות שהתפלל עליו בכל עת מצוא, נכנסו לליבו של יאיר והשפיעו עליו לשנות את מעשיו במחצית השניה של השנה, וכאשר ראו רבני הישיבה שיאיר יציב במצבו, דאגו עבורו לישיבה גדולה טובה ומתאימה שיזכה לגדול ולפרוח בה בתורה ויראת ה' טהורה.

את חודש אלול של שנת תשמ"א התחיל יאיר ברגל ימין בלימודיו ב'ישיבה גדולה' טובה וראויה עבורו, עסק בתורה ועמלה ואף נהנה מהלימוד. בימים הנוראים של תחילת שנת תשמ"ב, קיבל על עצמו 'קבלות' ראיות שיעזרוהו ויסייעו בידו להמשיך בעלייתו הרוחנית, ובהם הצליח לעמוד במשך החודשים הראשונים של זמן חורף שבא אחריהם, הגם שבמהלכו יצרו הרע החל להתעורר שוב ולנסות להדיחו מארץ החיים, בכל זאת במאמצים רבים הצליח עוד איך שהוא לנצור את ליבו ולשונו מלעסוק בעניני העולם, אך ככל שהעמיקו יותר אל תוך הזמן, הצלחותיהם התמטעו ונפילותיו התרבו. היה זה בשל המאורעות בארץ הקודש באותה עת שהחלו להיות סוערים יותר, מצפון הנפתחה הרעה, צפירות האזעקה יללו, הנתותחיים רעמו והגפזנים פגעו בישובים היהודים הסמוכים לגבול, בעיקר באיזור 'אצבע הגליל', שהותקפו רבות על ידי הלבנוניים, שבאותה עת היו מרכז לרוב אירגוני הטרור שפעלו כנגד העם הישוב בציון.

אחזיתו הרופפה של יאיר במוסרות לשונו נשמטה לחלוטין בקיץ אותה שנה, בה פרצה מלחמת לבנון, זו שלאחר שנים רבות נתכנתה 'הראשונה' - כשפרצה שוב מלחמה באותה אדמת דמים. השמועות הנוראות על האסונות הקשים שאירעו במלחמה זו, יחד עם המידע על המקומות שנכבשו הכשלוניות וההשגים הצבאיים שהיו, היו נושא לשיחה בין כל מבלי העולם בקרנות הרחובות, ומהר מאד התעוררו בקרבו של יאיר כשרונותיו המותאמים לזמנים כאלו, כשכבשו קלט מהרה את מפת לבנון ושמות היישובים המרכזיים, מה המה נקודות הציון בהם עובר נהר ה'ליטאני' החוצה את לבנון לרוחבו ומעבר למזרח, והיכן עובר נהר ה'חבצאני' - 'נחל שניר', החוצה את לבנון לאורכו מצפון לדרום עד לגבול, וכשהכיר וידע את המפה וההתמצאות במדינה, התעניין בקורות המלחמה והתקדמותה, היכן היו הכשלוניות בהם נהרגו יהודים רבים, רח"ל, הי"ד, והיכן היו הצלחות, שגם הם גבו לא מעט קרבנות, רח"ל, הי"ד, וידע לספרם לכל אלו שהתענינו במהלך המלחמה, כזקן ורגיל ואיש מלחמה, כך לא פלא שרבים הקשיבו לדבריו וסיפוריו, הנתונים שהביא ופרשנותיו המלהלך המלחמה, ומחשבותיו על הצעדים הבאים ואופני המלחמה הראויים.

*

הטבע שה' יסד בלב האדם לאהוב לשמוע חדשות, להפנימם אל ליבו ולזכרם היטב, מטרתו ויסודו הוא כדי שישתמשו בהם כדי לשמוע חדשות בתורה,

חכמתו הגדולה של הבורא, נראית וניכרת בכל מקום בה מביטים ומבקשים למוצאה. אפשר להתבונן ברמש קט וכמעט בלתי ניכר מרוב זעירותו, ולהתפעל מהחכמה הבלתי גבולית שנראית בבריאתו ובאורחות חייו. באותה מידה ניתן גם להרים את העינים השמימה ולראות את השמש והירח כל צבא השמים, שכל מה שמוסיפים להתבונן בסדרם ובתוכם, במעגליהם ומסלוליהם, כך מוסיפים להתפעל מהבריאה הנפלאה שה' ברא עבורינו ולצרכינו כדי שנתעורר להאמין בו, וכך נזכה לעבדו בלבב שלם ולקיים את כל מצוותיו.

אלו המבקשים לראות את גדלותו וחכמתו העצומה, אינם צריכים לחפש ולתור אחר מה שיעורר את ליבם לאמונה בה' ולהתחזק בקיום מצוותיו. די בכך אם יתבוננו בכל אחד מברואי העולם, ובמיוחד בישראל בניו אהוביו, וכל אחד יכול להוסיף ולהתפעל כשיתבונן בעצמו ואורחות חייו, כיצד לכל אחד יש את התכונות ונטיות ליבו, יכולות גופניים ושכליים, וכל שאר הכלים המיוחדים עבורו והנסיגות הבאים עמהם גם יחד, שהמה מותאמים ומשולבים זה בזה, באופן שיוכל לעמוד בניסיונות ולהתגבר על יצרו לעשות רצון קונו וחפץ יצורו.

הבניה והתבונה הנכונה שבה נוהג כל מי שהשכיל למשול על נטיית ליבו להטותה אל דרך הישר והטוב, להיות הגבור השולט על יצרו, היא בדרך האופן שלוקח את התכונות שבקרב ואותם מטה ומכוון לאפיקים הנכונים, כשהמה משמשים עבורו כמדריגות שעל ידם עולה ומתעלה עוד ועוד. כמעט כל הטבעים והתכונות שיש לבני אדם, במהותם המה מעלות רבות וסיבות להצלחה והתעלות, אלא שצריך לשלוט עליהם ולא הם על האדם. המסכנים והאומללים הם אלו שנותנים לתכונותיהם לשלוט עליהם, שעל ידם יצור הרע מושל בהם, כשעושים ככל רצונו בקשותיו, והושבים שיוכלו לתרץ את עצמם שכן הוא טבעי, ושוכחים את האפשרויות שהיה להם לשלוט על הטבע ולהשתמש בו לעליה וצמיחה רוחנית, להעפיל לגובהי מרומים בקיום המצוות ועמלה של תורה.

בעלי הזכויות, בין אם זו זכות אבות ובין אם מדובר בזכות מעשים טובים, מתעוררים בשלב מוקדם בחייהם, ולפתע פתאום מגלים שבעקבות 'תירוצם' על טבעם הרע, איבדו אפשרות של עלייה והצלחה למשך שנים רבות, אך עדיין נשארו להם מספיק שנים לתקן וליישר את דרכם, כאשר למרות כל הצלחתם והתקדמותם ומה שלמדו ולומדים, את הנעשה אינם יכולים להשיב, ובודאי שאין באפשרותם לזכות להגיע לכל מה שיכלו עקרונית להצליח בה, כל אותם מאות או אלפי שעות שאיבדו בהבל ובבהלה, אינם חוזרים ומתמלאים בתוכן, גם כאשר שבים בתשובה שלימה. אומללים הרבה יותר הם אותם אלו שאחרו להתעורר מתרדמתם העמוקה אחר שכבר עברו את רוב דרכם בתוהו וישיומו, והגם שתשובה כשרה וראויה לפני ה' בכל עת ומצב, גם בשעת דכדוכה של נפש, עם כל זאת, תחושת הכשלון וההפסד על מה שניתן היה להרויח, הוא בבחינת 'מעוות לא יכול לתקן וחסרון לא יוכל להמנות'.

*

משחר נעוריו ניכר על יאיר תכונותיו וכשרותיו המיוחדים שבאו לידי ביטוי ביכולת לקלוט כל בדל מידע שניתן להופכו ל'חדשה מרעישה', ולספר זאת עם כל החיות באופן מעניין ומרתק, לאחיו ולחבריו שתמיד סובבוהו ושמוחו להתעדכן אצלו בכל מה שסיפר. כבר מאז שהיה כבן חמש, ליקט סביבו את כל הילדים וסיפר להם חדשות מרעישות שעניינו ילדים בני גילו, כך גם בכל מועד וחג בו התאספו בני הדודים בבית הסב, תמיד יאיר היה במרכז וכל הבני דודים סובבים אותו ושמעיים בצמא את סיפוריו ודבריו.

במשך השנים שיפר יאיר עוד יותר את כח דיבורו, וזאת מתוך התבוננות והתעמקות בדרשנים כיצד נושאים הם את דבריהם בציבור, כאשר השתתפותו בשיעורי תורה הללו, ברוב הפעמים לא היו לצורך שמיעת דברי התורה, הגם שעברו דרך אוזניו מחמת היותם במקום, אלא רק ללמוד את תורת הדרוש ואופני הרטוריקה אותה עשו הדרשנים כדי לרתק את הקהל לדרשותיהם.

אזכור אג בני המשפחה לייחוד הפרשה עם פרש"י.

המשך מעמוד הקודם
שמפריע לאחרים, או שיחוש על עתידו שאם יוציאו מהישיבה יפול לחלוטין ברוחניותו, וכעת בישיבה שומר על יהדותו בשיעור מועט. בהוראת מורו ורבו שהכריע לו שבשעה זו מוטל עליו להזיזו לבד ביטל אחריים, אך ביחס ליאיר באופן אישי, צריך לשבת ולא לעשות דבר, ורק להעתיך בתפילה לפני שוכן מרומים שיערה עליו רוח טהרה שישב בתשובה שלימה לפני ה'.

צניחותו של יאיר אל עברי פי פחת של בטלה והכשלת הרבים נבעה מהכבוד המדומה שקיבל מכל אלו ששמעו את מסקנותיו ומפרשנותיו עם תחזיותיו, והחמיאו לו על כך. באותה עת חשב יאיר שיוכל לקבל את אושרו ושמחת חיו ממעמדו שהחברתי הגבוה שכולם באים לשימוע את דבריו ובקשב מטיים את אוזניהם לשמיעת שיעוריו וחדשותיו. מה גם שדברי העידוד שקיבל בכל עת מאלו שנהנו מאמרי פיו, הוסיפו לו הנאה מרובה. ובמיוחדם מאותם אומללים שביקשו את חברתו וקרבתו.

"תשובתו" העלובה של יאיר בה ניסה לפייס את מצפונו על עוזבו את תורת ה' ועיסוקו בכל הבליו, היה שהדבר נובע מחמת תכונתו המיוחדת להתפעל מכל סיפור ולדעת לספרו באופן מרתק ומושך. בסתרי ליבו ידוע ידע יאיר היטב שאין כל קשר בין מעשיו בפועל לתכונותיו הטובות שאותן יכל לנצל להרבת תורה והעמדת הדת על תילה או לדרשות של חיזוק באמונה וקיום המצוות. הוא זה הקובע מתי ישמע ליצרו הטוב ויעשה בתכונותיו מעשים טובים והגונים ומתי חלילה יגרר אחר יצרו הרע וישתמש בתכונותיו לרעה חלילה. תשובה זו בקושי מועילה להרגעת מצפונו, אבל אינה טובה ואיתנה כלפי כל דבר, ואין צריך לומר שלא תהיה עמידה וקבילה בבית דין של מעלה.

כשהגיע לפרקו והחלו לדבר בו נכבדות, היה יאיר בטוח בליבו שקיבל בת ישראל כשרה, צנועה וצדקנית, שעמה יוכל לבנות את בית ישראל, לזכות לדורות ישרים מבורכים. אלא לפליאתו הרבה, הוא כלל לא היה מבוקש. ההצעות המועטות שהסכימו לשמוע עליו היו של נערות שלא הלכו כל כך בתלם, ההפקדה על קיום ההלכה לא היתה נר לרגלם, ואין צריך לומר שהצטיינות בצניעות לא היתה לחם חוקם, ובוודאי שפסגת שאיפתם אינה בית של תורה ולגדל את הילדים לתורה ויראת ה' טהורה.

צער גדול היה ליאיר כשראה מה עלה לו מכל עמלו תחת השמש, ואיזה בית עלוב עמד לבנות, וכל זאת כתוצאה עגומה מטיפשותו ששרף ואיבד את שנות בחרותו בהם יכל לגדול בתורה ויראת ה', וחרטה רבה מילאה את כל חדרי ליבו, אלא שלא האמין שבכוחו לעשות שינוי מטבעו. כשהתייעץ עם ראש הישיבה, השיבו שלעולם אין להתייבש מלהשתנות, וכמשלו הידוע של רבי ישראל סלאנטער זצ"ל שאמר בשם החייט הקשיש: 'כל עוד שהנר דולק אפשר לתקן'.

ראש הישיבה שזה עשרות שנים זכה להעמיד תלמידים, וקיבל הרבה מרביות בדרכי החינוך, ראה שחרטתו של יאיר נובעת ממעמקי ליבו, וכעת נפתח הפתח דרכו יוכל לצאת מהמצר בו נמצא, שיש עם מי לדבר ויש לו רצון עצמי לשנות את דרכו, עזרו וסייעו והדריכו כיצד לצאת מהביצה העמוקה והטובענית בה נמצא, ובמשך תקופה ארוכה עבד עמו יחדיו לעלות שלב אחר שלב בתורה ויראה, עד שכעבור תקופת מה שב לימי

הישיבה הקשיש, כי הוא מודע לסאת ייסוריו אותם עובר לאחרונה. כששאל את ראש הישיבה מתי ידוע לו הדבר ומי סיפר לו על כך, השיבו ראש הישיבה כי כבר יותר מעשור מתפלל עליו בכל עת מצוא לבל תבוא עליו פורענות זו, וכנראה תפילתו הפסיקה להועיל לענין זה.

תדהמה רבה אחזה את ר' יאיר עד שגברה על ייסוריו הקשים וצמרמורת קשה תקפתהו. מפני מה ראש הישיבה היה בטוח שתבוא עליו פורענות זו, ומדוע ראש הישיבה התפלל עליו במשך עשר השנים האחרונות, ומה אירע כעת שתפילתו הפסיקה להועיל.

יקירי ואהובי, פנה ראש הישיבה לר' יאיר בלשון רכה ומשדרת את אהבתו הרבה, זכור נא ימות עולם, שהיתה תקופה בה לא כל כך שקדת על התורה, אלא עסקת בענינים אחרים, ובמהלכה גם הפרעת לאחרים לבטלם מתלמודם. ובחסדי ה' כי לא תמו, נחה עליך רוח טהרה, וחזרת בתשובה שלימה על כל מעשיך הללו, התחרטת עליהם בכל ליבך ושינית את דרכך לטובה ולברכה, והתחלת לעסוק בתורה ועמלה לאורך ימים ושנים עד היום הזה.

זכית שתשובתך התקבלה לרחמים ורצון לפני ה', ואין תשובה טובה מזו של עזיבת דרך חטאים והליכה בדרך צדיקים, ואכן ה' פתח בפניך את התורה ונתן לך את המתנות המיוחדות שיש בהתמדתה ועמלה, אלא שלמרות הכל נשאר לך עדיין לתקן את מה שקולקל על ידך, וכדי שלא תענש על כך התפללתי והערתתי עליך בכל עת מצוא במשך השנים האחרונות, וכנראה כבר הגעת לדרגה גבוהה בתורה ויראה שכעת דורשים ממך לתקן את הדרוש תיקון, וכאשר תעשה זאת, תזכה לתיקון מושלם ולכל הייסורים ילכו ממך כלעומת שבאו ותוכל לשוב לתלמודך כאשר אהבת מימים ימימה.

התיקון שלך, הוסיף ראש הישיבה להדריך את ר' יאיר, היא שבכל יום ישקיע כשעה ללמוד עם אחרים הזקוקים לעזר וסיוע בתלמודם, והגם שהוא דבר פשוט שבלימוד עצמו או עם החברותא שלך אתה מגיע לפסגות גבוהות הרבה יותר בעמלה של תורה ותועלתך מרובה עשרת מונים, בכל זאת, אם אתה חפץ בחיים ולא ייסורים, תעשה עצה טובה זו ובעזר ה' תנצל מייסורך הקשים ותזכה להמשיך לעסוק בתורה לאורך ימים ושנים מתוך בריאות איתנה ואך טוב וחסד.

ר' יאיר שמק לעצת ראש הישיבה והחל ללמוד עם נערים הזקוקים לעזרה בלימודים, והצליח להטעימם את מתיקות התורה, ולאחר כמה חודשים שהתמיד במעשיו אלו, החל לחוש שייסוריו הולכים ופוחתים, עד שכעבור כשנה נעלמו לחלוטין ושב לאיתנו כשמשקיע את כל כוחותיו בעסק התורה ועמלה.

לימים כשהזדמן ר' יאיר לראש הישיבה הקשיש, וראה שהשעה כשרה, שאלו אם יוכל ללמוד בינה ודעת כיצד הגיע לתשובתו ודבריו שאמר לו. השיבו ראש הישיבה, יקירי, לדיעתך זו הגעתי מקיום הלכה מפורשת בשולחן ערוך כירא ה', וזאת ממה שנפסק בחלק אורח חיים, סימן רפ"ה ס"א וס"ב, שחייב כל אחד להשלים פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום או פירוש רש"י, וירא שמים יוצא ידי שניהם, שלומד הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום ואחד פרש"י, ומקיום הלכה זו כדת וכראוי בשבת פרשת אחרי מות - קדושים. הגעתי למסקנתי ולדברי.

**מנין בפרשתינו עפרש"י
הגיע ראש הישיבה למסקנתו ולדבריו?**

הראשונים בישיבה, ששקד על תלמודו ובה ראה את משוש חייו.

השנתיים האחרונות שחלפו על יאיר, בהם שב בתשובה שלימה לפני ה' כששינה לחלוטין את דרכו הישנה ושב להיות בן ישיבה בכל מהותו, כשעוסק בתורה בהתמדה עצומה ורוכש לעצמו קניני נצל בעמלה, השכיחו מכל בני הישיבה את עליות מעשיו הקודמים, וזכרו הטוב עמד בפניהם, ולא פלא שהחלו לדבר בו נכבדות, והציעו בפניו הצעות טובות וראויות של בנות ישראל כשרות וצנועות, צדקניות וחסודות, שביקשו לבנות עמו בית של תורה ויראת ה' טהורה.

כשנתיים ומחצה לאחר שעשה את המהפך הגדול בחייו, זכה ר' יאיר להקים את ביתו עם רעייתו, בת ישראל כשרה וצנועה, שכל הפצה להיות לעזר וסיוע ולבעל תלמיד חכם שישקוד על תלמודו כל הימים, ולגדל בנים ובנות לתורה ויראת ה' טהורה ולעשות רצון ה' בלבב שלם. לאחר נישואיו המשיך ר' יאיר בהתמדתו הרבה בעסק התורה, כאשר כל סדר יומו היה קדוש לה' ותורתו, וראה ברכה מרובה בעמלו.

כעשור לאחר נישואיו, בהם זכה ר' יאיר לעלות לפסגות נעלות בעמלה של תורה, במהלכם ציוה ה' את הברכה בביתו בלידת בניו ובנותיו שאותם גידל לתורה ויראת ה' טהורה, לפתע החל לסבול ממחשבים בגופו. בתחילה ראה זאת ר' יאיר כעוד נסיון שה' בודקו אם כל דבר יפריעו מתלמודו, ועל כן השתדל ואף התאמץ להתגבר עליהם בלא להבטל מתלמודו. אך ככל שארכו הימים הכאבים הלכו והתגברו עד שכל גופו היה דווי, וייסוריו הללו מנעו ממנו את האפשרות לשקוד על תלמודו מימים ימימה.

בתפילותיו באותם הימים העתיר לפני ה' שיחוס וירחם עליו שיוכל להמשיך בשקידתו בתורה בלא הפרעה. רעייתו וילדיו שראו אותו סובל הוסיפו גם הם להעתיב בעדו, במיוחד כשראו את צערו הרב על שאינו יכול לעסוק בתורה כרצונו הטהור, אך נדמה היה שכל התפילות שבות ריקם, הכאבים הלכו והתחזקו והוסיפו להפריעו בעמלו בתורה וסדרי תלמודו.

דרישתו ברופאים לא הועילה רבות, מלבד הוצאות מרובות ושלל הדמיות שעבר יחד עם לקיחת תרופות שונות ויקרות, יחד עם טרחה מרובה שיש בה ביטול תורה לרוב. ייסוריו שהלכו והתחזקו גרמו לו לנסות לפנות לרופאים מומחים ומרפאות מיוחדות, אך גם הם כקודמים, מלבד הוצאות וטרחות, תוספת כאבים בבדיקות, לא עזרו והועילו דבר, הכאבים הלכו והתחזקו ור' יאיר הרגיש שכמעט ואינו יכול לעמוד בהם מרוב עוצמתם.

העזרה היחידה המועילה שהיתה לרופאים הציני, הוא לקיחת תרופות ארגעה המקילות על היסורים, אלא שמעלתם היא חסרונם, שפעילותם היא על ידי טישטוש המונע את תחושת הכאב, אך יחד עם זאת היא גם מונעת את צלילות הדעת ועומק המחשבה הנדרשת בלימוד התורה ועמלה, ועל כן העדיף ר' יאיר לסבול ייסורים קשים, העיקר שיוכל להמשיך לעסוק בתורה כי היא משוש חייו.

כשארכו הימים וכאביו לא פסקו, נסע למורו ורבו ראש הישיבה שהעמידו בקרן אורה, וסיפר לו את מה שעובר לאחרונה וביקש ממנו שיעתיר בעדו לרפואה שלימה. לפליאתו הרבה הבחין ר' יאיר כי ניכר בדברי ראש

תשובה ל"סיפור ושאלה בציוד" מגולין פרשת ויקרא
בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י ניתן להגיע למסקנת רבינו זיע"א, שיש ושמה בסכום מועט של עשרים וששה שקלים, באומרו שה' שש ושמה בהם עד מאוד, שכן הגיענו מאברך מופלג בתורה ויראת ה' טהורה הדיחוק בפרנסתו, שביקש לטול חלק במצוות החוקת תורה. ניתן להגיע למסקנת רבינו מדברי רש"י ב' א', עה"פ, ונפש פי תריב קרבן מנחה לה' סלת ימיה קרבנו ונפש עליה שמן ונתן עליה לבנה, וביאר רש"י, ונפש פי תריב. לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה, עני, אמר הקב"ה, מעלה אני עלי כאלו הקריב נפשו. מבורך בדברי רש"י, שקרבן העני שאינו אלא מנחה, חשוב ויקר בעיני ה', וה' שש ושמה בו ומחשיבו כאלו הקריב את נפשו, דבר שלא נאמר בקרבנות האחרים. ומכאן הסיק רבינו זיע"א שה' שש ושמה בתרומתו של אותו אברך דחוק בפרנסתו, הגם שאינה אלא בסכום פגוע של עשרים וששה שקלים, הרבה יותר מאשר בתרומות בסכומי עתק שתרמו עשירים מופלגים, ולכן רבינו זיע"א שש ושמה בתרומה זה [וע"ע מה שהרחיב בענין זה בספרו "אילת השח" על התורה].

שמות הזכרים לשבוע פרשת יתרו:
הרבנים ה"ה"ח
ד"ר א. - מודיעין עילית - קובץ מאמרים ואגרות ב"כ פירמון י. - בני ברק - משך חכמה השלם-שמות מש"מ. - ירושלים - משך חכמה השלם-שמות הלפרין א. - בני ברק - משך חכמה השלם-שמות שטון י. - בני ברק - אפיקי איל שטון ח. - ירושלים - אפיקי איל

הודעה נשלחה/תשלח לזכרים (במהלך החודש הקרוב)

ניתן לקבל כל שבוע את העלון, בפקס או באימיל (ללא תשלום), בתוספת ה"סיפור ושאלה בציוד" בגודל כפול, על שני עמודים. המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם ותובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לביירוים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidu@gmail.com

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 08) - 9741115 (מחיר: 8 - 972 +) (24 שעות) [או למייל ichudbchidud@gmail.com - עד יום ג' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: סט "אילת השחר על התורה", למון הגרוא"ל שטיינמן זצ"ל, ה"כ. עוד שלושה זכרים נוספים, כל אחד בספר "אפיקי איל עניינים שונים משיעורי מון הגרוא"ל שטיינמן זצ"ל. הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בציוד" ש"ג זכרים, כל אחד בספר "כאל תענוג - עובדות והנהגות על גדולי ישראל", כפי שסופרו על ידי מון הגרוא"ל שטיינמן זצ"ל.

להערת, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות ותצנחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל ה"ל